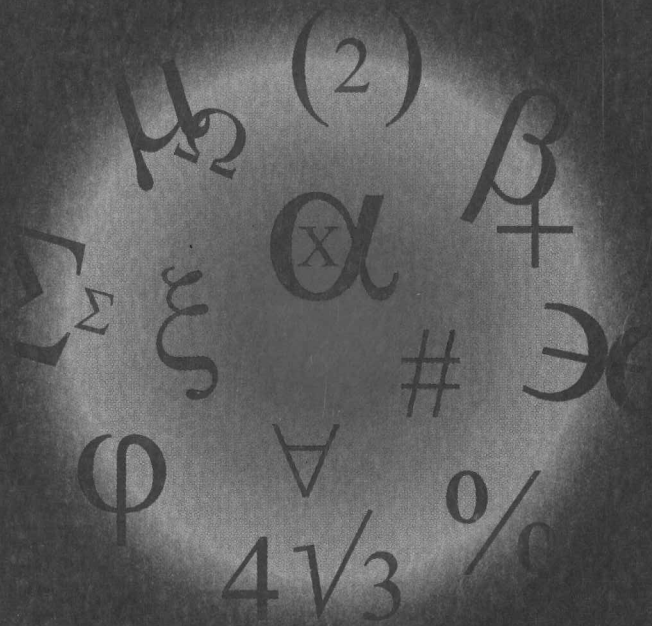

BİLİMSEL YAZIM

Prof. Dr. Hüner Şencan

İÜ İşletme Fakültesi Yayını

Bilimsel Yazım

Prof. Dr. Hüner Şencan

Bilimsel Yazım

Prof. Dr. Hünler Şencan

IÜ İşletme Fakültesi
Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı
Öğretim Üyesi

IÜ İşletme Fakültesi Yayını

İstanbul Üniversitesi Yayın No. 4357
İşletme Fakültesi Yayın No. 283

Birinci basım.

Copyright © 2002. Bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Prof. Dr. Hüner Şencan'a aittir. Eserin hiçbir bölümü, önceden yazılı izin alınmaksızın fotokopi veya diğer baskı yöntemleriyle çoğaltılamaz. Bu kitaptan referans göstererek yapılacak alıntılarda makul yararlanım ölçüsü aşılamaz.

Alıntı yapacak yazarlar için, eseri dipnot bölümünde referans gösterme biçimi:
Hüner Şencan, *Bilimsel Yazım*, (İstanbul: İÜ İşletme Fakültesi, 2002), 17.

Paranteznot sistemine göre referans gösterme biçimi:
(Şencan, 2002, s. 204)

Kaynakça bölümünde, not sistemine göre referans gösterme biçimi:
Şencan, Hüner. *Bilimsel Yazım*. İstanbul: İÜ İşletme Fakültesi, 2002.

Kaynakça bölümünde yazar-tarih sistemine göre referans gösterme biçimi:
Şencan, Hüner (2002). *Bilimsel Yazım*. İstanbul: İÜ İşletme Fakültesi.

Elektronik kaynaklardan tarama yapacak kişiler için anahtar kavramlar:

1. Yazım biçimi (manual of style). 2. Tez (thesis – dissertation). 3. Dönem ödevleri (term papers). 4. Makale yazımı (article writing). 5. Rapor yazımı (report writing).

Dewey onlu sistemine göre eserin sınıflandırma numarası: 808.02
ISBN: 975 – 404 – 662 – X

Microsoft® Word ve Microsoft® Excel Microsoft® şirketinin kayıtlı ticarî markasıdır.
SPSS®, SPSS Inc. şirketinin kayıtlı ticarî markasıdır.

İletişim:

	<i>Yazar</i>	<i>Baskı</i>
GSM	(532) 581 02 04	Çantay Kitabevi
Ağ	huner4.tripot.com	Tel. (212) 513 79 68
E-posta	Huner_s@yahoo.com	Faks (212) 528 58 51

Gafur ve Fahir'e

YAZAR HAKKINDA

Hüner Şencan, 03.06.1955 tarihinde Kırklareli'nin Babaeski ilçesinde doğdu. İlk öğrenimi için Alpullu'da Şeker İlköğretim Okuluna ve orta öğrenimi için Kırklareli Lisesine devam etti. Lisans eğitimini Erzurum Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesinde tamamladı. Bu fakültenin Üretim Yönetimi Bölümü'nden 1980 yılında mezun oldu. Lisansüstü eğitimi için, 1981 yılında İÜ İşletme Fakültesinde Personel Yönetimi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'ne kayıt oldu. Bu bölümden *Büro Personelinin Başarı Değerlemesi* isimli teziyle yüksek lisans derecesini elde etti. Daha sonra aynı fakültede İşletme ve Personel Yönetim – Organizasyon Bölümü'nde doktora öğrencisi oldu. Doktora öğrencisi iken 1982 yılında Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak girdi. *Yönetici Stresi ve Kişilik* konusunda doktora tezi hazırladı ve tezini başarıyla savunarak 1986 yılında bilim doktoru unvanını aldı. Yaptığı bilimsel araştırmalara dayalı eser incelemesi ve sözlü savunma sınavıyla 1990 yılında doçent oldu. İÜ İşletme Fakültesinin açmış olduğu bir program çerçevesinde 1992 yılında kısa bir süre Azerbaycan'da ve 1994 yılında da altı ay süre ile ABD'de ziyaretçi öğretim üyesi olarak bulundu. Yirmi yılda bir düzenlenen Habitat uluslar arası konferansına onanmış üye olarak katıldı. İşletmelerde insan davranışlarının incelenmesine yönelik olarak değişik konularda araştırmalar yaptı ve 1997 yılında profesörlüğe yükseltildi.

Halen İÜ İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı'ndaki öğretim üyeliği görevini sürdürmekte olan Şencan; Davranış Bilimleri, Örgütsel Davranış, Halkla İlişkiler, Psikoteknik, İletişim Teknikleri, Araştırma Yöntem Bilimi, Davranışsal Araştırmalarda Bilgisayar Uygulamaları, Sağlık Kuruluşlarında İlişkilerin Yönetimi ve Örgüt Geliştirme gibi dersleri vermektedir.

Şencan'ın, bağımsız olarak ve diğer yazarlarla birlikte hazırladığı *Tez Yazım Kılavuzu, İşletmeciler ve İktisatçılar İçin Rapor Yazımı, Orta Ölçekli İşletmeler ve Bürokrasi, Türk İnsanının Yaşadığı Konutlara ve Mekanlara İlişkin Eğilimler, Sosyal Psikoloji, İşletmelerde Eğitim İhtiyacı Analizi* isimli kitapları bulunmaktadır. Şencan, evli ve dört çocuk sahibidir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş (i)	xi
Sunuş (ii)	xiii
Ön Söz	xv
Teşekkür	xvii
Tablolar ve Tablo Örnekleri Listesi	xix
Şekiller ve Şekil Örnekleri Listesi	xxiii
Kısaltmalar Listesi	xxv

GİRİŞ..... 1

I. HAZIRLIK..... 5

A. Bilimsel Çalışma Türleri	6
B. Yazım Ekolünün Belirlenmesi	13
C. Yazım Hazırlıklarına Başlama	18
Ç. Plan Geliştirme	37
D. Hazırlık Sonrası	51

II. BAŞLANGIÇ SAYFALARI..... 53

A. Başlangıç Bölümü Sayfaları	54
B. İçindekiler Tablosunun Düzenlemesi	77
C. İçindekiler Tablosu ve Biçim	84

III. GÖVDE DÜZENLEMESİ..... 91

A. Kitaplarda	92
B. Tezlerde	107
C. Makalelerde	125
Ç. Dönem Ödevlerinde	140

IV. PARAGRAF, CÜMLE, KELİME..... 143

A. Paragraf	144
B. Cümle	151
C. Kelime	167

V. YAZIM KURALLARI.....	183
A. İmlâ Kuralları.....	184
B. Sayıların Yazımı	210
C. Adreslerin Yazımı.....	222
Ç. Hukukî İfadelerin Yazımı.....	225
D. Noktalama İşaretleri	228
E. Listeler	257
F. Ticarî Marka İsimlerinin Yazımı	263
G. Bilgisayar Terimlerinin Yazımı	264
VI. KISALTMALAR.....	279
A. Kısaltmaların Kullanılması	280
B. Ölçüm Birimleri Sistemi.....	314
C. Simgelerin Kullanılması	324
VII. TABLOLAR.....	351
A. Tablo Gereksinimi	352
B. Tablo Terimleri	353
C. Tabloların Biçim Özellikleri.....	355
Ç. Tabloların İçerik Özellikleri	370
D. Tablolarda Bilgilerin Gizlenmesi.....	384
VIII. ŞEKİLLER.....	387
A. Genel Kurallar.....	388
B. Şekil Türleri.....	397
C. Şekil Çizimi Kontrol Listesi.....	443
IX. İSTATİSTİKSEL YAZIM.....	449
A. Genel	450
B. Tanımlayıcı İstatistiksel Analiz Bulgularının Yazımı	451
C. Sonuç Çıkarıcı İstatistiksel Analiz Bulgularının Yazımı	467
X. MATEMATİKSEL YAZIM.....	523
A. Matematiksel Yazım.....	524
B. Şekil Kuralları	529
C. İçerik Düzenleme Kuralları.....	545
Ç. Matematiksel Yazımda Numaralandırma.....	569
D. Bilgisayar ve Matematiksel Yazım.....	570
E. Matematik Dili	571

XI. ALINTILAR ve REFERANSLARI.....	583
A. Alıntı Yapma.....	584
B. Referans Gösterme.....	620
C. Kontrol Listesi.....	661
XII. BASILI KAYNAKLAR	669
A. Genel Kurallar.....	670
B. Yazar-tarih Sistemi	683
C. Not Sistemi.....	697
Ç. Referans Gösterme Yazılımları.....	744
D. Kontrol Listesi	747
XIII. ELEKTRONİK KAYNAKLAR.....	753
A. Yazım Öncesi Bilgilenme	754
B. Yazar-tarih Sistemi	785
C. Not Sistemi.....	804
Ç. Ekoller ve Elektronik Referanslar	818
D. Kontrol Listesi	827
XIV. SON SAYFALAR.....	835
A. Son Sayfalar	836
B. Son İşlemler	856
C. Kontrol Listesi.....	871
EKLER.....	877
EK A. Sözlükler ve Terminoloji	877
EK B. Dokümantasyon.....	878
EK C. Diğer Standartlar	880
TERİMLER SÖZLÜĞÜ.....	883
SEÇİLMİŞ KAYNAKLAR.....	890
A. Basılı Kaynaklar	890
B. Elektronik Kaynaklar.....	891
DİZİN.....	894
A. Kavramlar Dizini.....	895
B. Referanslar Dizini.....	902

SUNUŞ (I)

Toplum olarak her fırsatta kendimizi tenkit eden bir yapıya sahibiz. Bazılarımız toplumu tenkit ederek, meslektaşlarını kötüleyerek, kendilerinin yapamadıklarını yapanların eserlerini “değersiz” görerek kendilerini yüceltmek isterler. Kim bilir, belki zaman zaman bunu hepimiz yapmışızdır. Biz öğretim üyelerinin davranışları içerisinde yeterliden çok yetersizi görme, hatta yetersiz olanın üzerinde fazlaca durma gibi bir eğilim vardır. Senelerdir yüksek lisans veya doktora tezi hazırlayan öğrencilerimizi eksiklikleri nedeniyle tenkit ettik. Yapılan çalışmaları şekil olarak beğenmedik, çalışmanın olgunlaşması için kendilerine süre verdik, “düzelt getir” dedik. Çoğu kez çalışmayı yapan öğrencilerimizin “düzeltelim de, şekil olarak nasıl bir kalıp oluşturayım?” sorularıyla karşılaştık. Bu bağlamda öyle durumlar yaşadım ki, jüri üyeleri olarak bir tezin düzeltilmesini istediğimizde öğretim üyelerinin her birinin adaya ayrı bir biçim önerdiğini gördüm.

Bizim eğitim sistemimizde ciddi sorunlar var. Bunu hepimiz biliyoruz. Biz ilk okuldan itibaren öğrenciye okumayı öğretiyoruz. Hatta, okumayı o kadar ciddiye alıyoruz ki ilkokullarımızda okuma bayramları yapıyoruz. Okumayı öğretiyoruz da, dinlemeyi ve araştırma yapmayı öğretmiyoruz. Bu nedenle okuyan ancak dinlemekte zorlanan, araştırma yapması gerektiğinde ne yapacağını şaşırarak bir toplum yetiştirdik. Lisans veya lisansüstü eğitim yapan bir öğrencime “iş yaşamının kalitesini etkileyen faktörleri araştır ve araştırmanın sonucunu bir rapor haline getir” diyorum. Öğrenci gidiyor ve bir müddet sonra geliyor, “hocam bu konuda kitap bulamadım” diyor. Öğrenci, konu başlığını taşıyan bir kitap bulmaya çalışıyor. Kitapların içeriğini karıştırmaması ve verilen konuyu uygun nitelikteki başlıklardan araştırması gerektiğini ikaz edilmezse düşünemiyor. Araştırmaya yönlendirdiğim kişi çalışmasının kuramsal kısmını tamamlıyor, saha taraması yapıyor ve bir dizi bilgi elde ediyor. Daha sonra tekrar gelip “ben bu bilgileri hangi yönteme göre derleyeceğim” sorusunu soruyor. Bu konuya da cevap vermeye çalışıyoruz. Aday somunda raporunu bir şekilde hazırlayıp getiriyor. Bazen şaşkınlık, bazen de “hoca kızgınlığı” işte o zaman başlıyor. Araştırmayı incelediğimizde araştırmanın metodolojisinin yetersiz olduğunu, bilgilerin doğru toplanmadığını, en önemlisi çalışmanın “bilimsel yazım kurallarından” yoksun olduğunu görüyorum. Raporun farklı bir yaklaşımla hazırlandığını, kaynakların gösteriliş biçimlerinin dahi aynı raporun farklı bölümlerinde uyum içinde olmadığını görüp ya üzülüyor veya kızıyorum.

Prof. Dr. Hüner Şencan bilimsel yazımın uluslar arası standartlara uygun hale getirilmesi için, araştırmacıların bir bakıma el kitabı olacak bu eserin yazımına başladığında çok heyecanlanmış ve kendisini içtenlikle desteklemiştim. Şencan, çalışmasının bazı bölümlerini okumak ve değerlendirmek üzere bana verdiğinde heyecanım bir kat daha arttı. Ana bilim dalımızın değerli araştırmacısını aylarca odasında çalışırken, makinesinin başında sabahın erken saatlerinden akşamın geç saatlerine kadar şu anda elinizde tuttuğumuz kitabı yazmak için çalışıyor gördüğümde ayrı bir haz duyuyordum. Prof. Dr. Şencan kitabını tamamlayıp iki büyük klasörün içerisinde bana getirip “hoca,ın kitap tamamlandı, bir defa daha incelemenizi ve bir sunuş yazısı yazmanızı istirham ediyorum” dediğinde son derece karmaşık duygular içinde kaldığımı açık yüreklilikle itiraf etmek isterim. Heyecanı, hazzı ve müsaadenizle gururu bir arada yaşadım. Çünkü elimde tuttuğum çalışma büyük bir emek mahsulü idi ve inanıyorum ki büyük bir boşluğu dolduracaktı.

Bir teorinin kendine özgü bir kalıbı olmazsa neyin, nasıl ve niçin araştırılacağı bilinemez. Yapılan araştırmada bilgiler bir kurama bağlı olmadan toplanırsa ve uygun bir kalıp içinde okuyucuya sunulmazsa ortaya çıkan sonuç, bilimsel sentez olmaktan çıkar, kişisel düşüncelerin alt alta sıralandığı okuyucuyu sıkan bir yazı olur. Bilim kalıp ister, elde edilen bulgular okuyuculara belirli kurallar çerçevesinde sunulmalıdır. Prof. Dr. Hüner Şencan bu eserde bilimsel çalışmaların yazım kurallarını ortaya koymakta ve araştırmacılara yazar-tarih ve not sistemi olarak adlandırdığı iki sistemden birini tercih etmelerini önermektedir.

Ana bilim dalımızın değerli öğretim üyesi Prof. Dr. Hüner Şencan'ı kutluyor ve büyük bir boşluğu dolduracak bu eseri araştırmacıların hizmetine sunduğu için kendisine teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. İlhan Erdoğan

*İÜ İşletme Fakültesi
Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanı*

SUNUŞ (II)

Her ne kadar bazen “taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakmamak” için kullanılsa da bilim, taş üstüne taş konularak yapılır. Değerli meslektaşımın beni de onurlandırarak talep ettiği bu yazıya nasıl bir giriş yakışır diye uzunca bir süre düşündüm. Aylarca süren çabalarla ortaya koyduğu bu taşın üstüne benden de bir fiske koymamı istedi. Hüner Şencan danışan bir bilim adamıdır; ona da bu yakışırdı zaten.

Taş üstüne taş koymak ve böylece gövde üstündeki başları daha da değerli hale getirmek için giriştiği gayreti takdir için, Harrison Rhodes’in “En büyük düşünür ve ilim adamı, kendisinin başkasına danışmaya ihtiyacı olduğunu söyleyendir.” sözünü tekrarlama ihtiyacı hissettim. Bu eserin yazımı süresince hemen her bölüm üzerinde uzunca sohbetler yaptık. Arthur Schopenhauer’ın “İnsan başkasının işi için doğru dürüst düşünebilir, ama kendi işinde duygular söz konusu olduğu için hata oranı artar, onun için başkalarına danışmak uygundur.” iddiası doğrusa, Hüner Şencan da doğru yapmıştır. Bu sohbetlerimizde de tekrar ortaya çıktı ki, Hüner bey, danışma geleneğini güzelce sürdürmüştü. Benim, dozu biraz kaçan eleştirilerimin ardından, yazdığı bölümleri, daha ıstahla ve ısrarla getirmesinden anladım ki, “Seni ağlatan kişiye danış, güldürene değil.” diyen İran atasözü bizlere bir şeyler söylüyor.

İster bilim adamı olsun, ister politikacı, ister danışsın, ister danışmasın, herkes kendinde bulunanları verir. “Çam sakızı çoban armağanı” demişler. Bu yazıda ben de, bende bulunanlardan vereceğim.

Geçenlerde fizik alanında bir bilim adamı konuşuyordu. “Fizikçiler ne yapar?” sorusuna cevap verirken bir ara dedi ki, “Aslına bakarsanız, ben her yerde ve her şeyde fiziği görüyorum. O yüzden fizikçiler her şeyi yapabilir.” Burada, benim için kışkırtıcı, beyni uyarıcı ifade “her yerde her şeyde fiziği görmek” idi. Evet bilim, bilim adamlarını öylesine kuşatır ki, onların hayatlarına öylesine girer ki, başka türlü göremez, başka türlü konuşamaz olurlar. Biraz ileri gitmek gibi olacak ama, bilim insanlarının konularına aşık olma gibi bir eğilimleri vardır. “Aşkın gözü kördür.” sözü uyarınca, uyanık bilim adamlarının çok disiplinli çalışmalarına özel bir önem vermeleri bundandır denilebilir.

Ben de her yerde ve her şeyde pazarlama gördüğümünden olacak, Hüner Şencan’ın bu çalışmasını bilim dünyasında nereye oturtabilirim sorusuna cevap

olarak “Bilimsel Ürünlerde Standartlar”, “Bilimsel Ürünlerde Ambalajlama”, “Bilimsel Ürünlerin Müşterilere Sunum Biçimi”, “Bilimsel Ürünlerin Satışı” gibi başlıklar aklımdan geçti. Öyle sanyorum ki, Hüner Şencan da, özellikle bu eseri hazırladığı dönemde kendisi dışındaki dünyayı, bu kitabın indeksinde yer alan kelimelerle görmüştür. İşinde fânî olmak dedikleri bu olsa gerek.

Bir ülkede toplam bilim üretimi yeterli değilse bunda, bilimsel ürünlerin yeteri kadar yaygın ve etkili bir şekilde el değiştirememesinin de payı vardır. Nasıl ki, ülkelerin ekonomik kalkınmaları için ticaretin canlandırılması kaçınılmaz ise, bilimsel kalkınmaları için de kitap türü ürünlerin olabildiğince çok kişi arasında el değiştirmesi ve olabildiğince geniş kesimlerce paylaşılması gerekir. En büyük düşmanımız cehaleti ortadan kaldırmak için, bilimsel ürünler tüketilmeli, alınıp satılmalı ve bu ürünler kolay erişilebilir hale getirilmelidir. Aleksei Koltsov’un deyişiyle “Âlim olmak, adam olmak değildir. Adam olmak, herkese faydalı olmakla olur.” İşte sevgili Hüner Şencan bu düşünceden hareket ederek, ülkedeki bilimsel ürünlerin akışkanlığına katkıda bulunmak amacıyla elinizdeki bu eseri hazırlamıştır.

Benim böyle bir esere katkım keşke daha fazla olsaydı. O zaman söküğünü diken terzilerden, söyledikleri kadar yaptıkları da taklit edilecek hocalardan olurdum. Çıkmadık canda ümit varmış...

Bir Çin atasözünde “İlim hem bildiğinizi, hem de bilmediğinizi bildirmek içindir.” deniyor. Hüner Şencan, bu eserinde bildiklerimiz kadar bilmediklerimizi veya bildiğimizi sandığımız konuları ele alıp incelemiştir.

Hüner Şencan’ı, bilimsel çalışmaların daha geniş kesimlerce paylaşılmasını kolaylaştıracak düzenlemeleri ele alan ve bir anlamda, “bilimsel ürün standartları” niteliğindeki bu kapsamlı eseri için kuthuyor, çalışmanın özellikle genç bilim insanlarımıza büyük ölçüde yararlı olacağını düşünüyorum.

Prof. Dr. İsmail Kaya

İÜ İşletme Fakültesi
Pazarlama Ana Bilim Dalı Başkanı

ÖN SÖZ

Bilimin gelişmesi yazı ile olmuştur ve bundan sonra da yazı bu konudaki öncü rolünü sürdürmeye devam edecektir. Yazı, düşüncelerin anlamlı bir biçimde, simgesel olarak kağıda dökülmesidir. Yazıda biçim ve içerik vardır. Bilimin gelişmesine paralel olarak yazı hem içerik, hem de biçim olarak değişime uğramıştır. Söz gelimi, doktora tezimi hazırladığım 1980'li yıllarınki ile 2000'li yılların yazım anlayışları çok farklıdır. Bu süre içinde içerik ve biçim geliştirilen çok sayıda kural ile zenginleşmiştir. Bu eser benim yazım konusunda hazırladığım üçüncü eserim. Daha önce 1992 yılında basılan *Tez Yazım Kılavuzu* ve 1994 yılında yayımlanan *Rapor Yazımı* isimli kitaplarım sadece o dönemin ihtiyacını karşılayabildi. Aradan çok zaman geçmemesine rağmen bu konuda, gözden geçirilmiş baskı yerine yeni bir yayın hazırlama ihtiyacı ortaya çıktı. Kuşkusuz elinizdeki bu kitap için de aynı şey geçerli olacak ve bir süre sonra bu kitabın da güncellenmesi gerekecek.

Üniversitelerimizde yayımlanan eser sayısı yetersizdir. Sanırım bunda ortaklaşa kabul edilmiş standart yazım kurallarının geliştirilmemiş olmasının da payı var. Öte yandan sadece bilimsel yazım konusunda yayımlanmış eserlerin sayısı da 10'u geçmez. Bu kitaplar, bilim dalına özgü komisyon çalışmalarından çok genellikle bireysel çabaların ürünü olarak ortaya çıkmıştır. *Bilimsel Yazım* kitabı da bu anlamda bir istisna değildir. Gelişmiş ülkelerin sadece üniversitelerinde değil, bilgi ve belge üreten tüm kurumlarında öncelikle yeknesaklığı sağlamaya yönelik yazım el kitaplarının geliştirildiğini görüyoruz.

Kuralların komisyonlar tarafından belirlenmemesi nedeniyle kurumlar arasında farklı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni, Batı literatüründe gördüğümüz yazım ekollerine benzer bir gelişmenin Türkiye'de yaşanmamış olmasıdır. Üniversitelerimizin yayımlanmış oldukları yazım yönergelerini ekol olarak nitelendiremeyiz. Ülkemizde temel yazım kuralları için daha çok Türk Dil Kurumunun *İmlâ Kılavuzu*'na başvurulmakla birlikte bu kurallar da bilimsel yazımın ayrıntılı simgesel gösterimi için yeterli değildir. Sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimleri gibi alanlarda kurumları ortaklaşa etkileyecek yazım ekollerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. *Bilimsel Yazım* bu açıdan Batıdaki

örneklerinden de yararlanılarak bir boşluğu kapatma amacıyla hazırlanmıştır. Kitabın hazırlık çalışmaları bir yıldan fazla sürmüş ve kuralların belirlenmesinde APA, MLA, Harvard, CMS gibi sosyal bilimlerde sık başvurulan yazım ekolleri ile TDK'nin *İmlâ Kılavuzu* ve diğer bilimsel yazım kitaplarından yararlanılmıştır. Çalışmada gelişmiş ülkelerdeki son yenilikleri aktarmak için büyük ölçüde İnternet kaynaklarına başvurulmuştur.

Kitaptaki bir takım kural önerilerinin yerleşmiş imlâ kurallarından farklı olduğunu öncelikle söylemek isterim. Daha etkili bir yazım için bu kuralların yaygınlaşmasında yarar görüyorum. Önümüzdeki yıllarda bu konuda okuyuculardan gelecek öneri ve eleştirileri dikkatle değerlendireceğimi; yapacağım ek araştırmaların sonuçlarına göre gerekli değişiklikleri yapabileceğimi belirtmek isterim. Bilimsel yazımda, yabancı literatürle özdeşleşme veya bütünüyle farklılaşma söz konusu olamaz. Etkileşimler vardır ve bu etkileşimler çerçevesinde kitapta belirli tercihler yapılmıştır. Kitabın yazımı sırasında bir çok şeyi defalarca değiştirmek zorunda kaldım. Bazı kurallar hâlâ tam yerli yerine oturmamış olabilir.

Kitabın değişik bölümlerini okuyan meslektaşlarım bana önemli ölçüde yardımcı olmuşlardır. Bir çok şeyi onların istekleri doğrultusunda değiştirdim ve bu arada belirli kanıtlara dayanarak bazı fikirlerine de katılmadım. Kitabın bütün güzelliklerini ve yararlı yönlerini kendileriyle paylaşıyorum, eksiklikleri ise sadece bana aittir.

Kitabın öğrencilerime, araştırmacılara ve üniversitelerdeki öğretim elemanlarına yararlı olmasını dilerim.

Hüner Şencan

Avcılar, İstanbul

TEŞEKKÜR

Bu kitabı hazırlarken çok sayıda kişiden yardım, destek ve teşvik aldım. Kitabın her bir bölümünü öğretim üyesi bir meslektaşım, bir araştırma görevlisi, bir yüksek lisans veya doktora öğrencisi okudu. Eserin daha az hatalı çıkması yönünde verdikleri destek ve sağladıkları katkı için kendilerine şükran borçluyum. Kitabın tüm bölümlerini genel olarak gözden geçiren Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanımız Prof. Dr. İlhan Erdoğan ile yazım tekniği konusunda beni yönlendiren ve kitabı baştan sona gözden geçiren Pazarlama Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. İsmail Kaya'ya içtenlikle teşekkür etmek isterim. Ayrıca kritik ve değerlemeleriyle önemli ölçüde yardımcı olan diğer hocalarım, meslektaşlarım ve öğrencilerimin isimlerini belirtmek benim için zevkli bir görev olacaktır.

“Hazırlık” bölümünü, Prof. Dr. İsmail Kaya, Arş. Grv. Adil Menteşe, Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan, Arş. Grv. Murat Boyraz ve Arş. Grv. Serkan Dolma gözden geçirdiler.

“Başlangıç” bölümünü, Prof. Dr. İsmail Kaya, Arş. Grv. Adil Menteşe, Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan, Arş. Grv. Murat Boyraz, Arş. Grv. Candan Aşçı, ve Arş. Grv. Gülriz Dursun okudular.

“Gövde” adını verdiğim üçüncü bölümü Prof. Dr. İsmail Kaya, Arş. Grv. Adil Menteşe, Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan, Arş. Grv. Murat Boyraz okuyarak görüş ve düşünceleriyle katkı sağladılar.

“Paragraf, Cümle, Kelime” bölümünü Prof. Dr. Erdal Tekarslan, Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan, Arş. Grv. Murat Boyraz ve Arş. Grv. Serkan Dolma incelediler.

“Yazım Kuralları” teknik bir bölümdü. Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan, Mustafa Kılıçarslan, Dr. Osman Bayraktar, Arş. Grv. Adil Menteşe ve Arş. Grv. Gülriz Dursun bu bölümü değerlendirerek görüşlerini bildirdiler ve öneriler getirdiler.

“Kısaltmalar” bölümünde çok sayıda kişiden destek aldım. Prof. Dr. Neyran Orhunbilge, Prof. Dr. Belkis Seval, Prof. Dr. İhsan Ersan, Prof. Dr. Ekrem Yıldız, Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan, Arş. Grv. Murat Boyraz, Arş. Grv. Ramazan Akbulut, Arş. Grv. Gökçe Alp Gökçe, Arş. Grv. Serra Eren

Sarıoğlu, Arş. Grv. Gülriz Dursun okudular, görüşlerini belirttiler, katkı ve destek sağladılar.

“Tablolar” bölümünü Arş. Grv. Güven Ordun, Arş. Grv. Celâleddin Serinkan, Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan ve Arş. Grv. Elif Karabulut okudular.

“Şekiller” bölümünde, Arş. Grv. Güven Ordun, Arş. Grv. Celâleddin Serinkan, Arş. Grv. Serkan Dolma, Arş. Grv. Ruhi Bağcıvan’ın görüş ve önerilerinden yararlandım.

“İstatistiksel Yazım” yine teknik bir bölümdü. Bu bölümde Prof. Dr. Tamer Koçel, Prof. Dr. Kemal Kurtuluş, Prof. Dr. M. Şakir Ersoy, Prof. Dr. Senihe Ümit (Oktay) Fırat, Doç. Dr. Özcan Kılıç, Yrd. Doç. Dr. Fatih Semerciöz, Arş. Grv. Güven Ordun, Arş. Grv. Gülriz Dursun değerli zamanlarını ayırarak katkı sağladılar.

“Matematiksel Yazım” benim için zor olan bölümlerden biri idi. Prof. Dr. Yılmaz Tolunay, Prof. Dr. Erdal Balaban, Prof. Dr. Ekrem Manisalı, Doç. Dr. Erhan Özdemir, Arş. Grv. Mehmet Horasanlı, Arş. Grv. Serkan Dolma, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Paksoy hiç unutmayaçağım değerli katkılar sağladılar.

“Alıntılar ve Referansları” bölümünü Prof. Dr. İlhan Erdoğan, Prof. Dr. Hayri Ülgen, Prof. Dr. Mahmut Paksoy, Hakan Metan, Arş. Grv. Candan Aşcı okuyarak destek verdiler.

“Basılı Kaynaklar” hacimli bir bölümdü. Prof. Dr. Cavide Uyargil, Doç. Dr. Oya Özçelik, Arş. Grv. Cüneyt Arslantaş, Arş. Grv. Adil Menteşe, Arş. Grv. Serkan Dolma ve Arş. Grv. Selâhattin Kanten bu bölümü sabırla okuyarak çok sayıda hatanın düzeltilmesini sağladılar.

“Elektronik Kaynaklar” bilimsel yazında çok işlenmemiş bir konu idi. Bu konuda Prof. Dr. Öner Esen, Prof. Dr. Haldun Akpınar, Yrd. Doç. Dr. Cem Dikmen, Arş. Grv. Aptullah Okumuş ve Arş. Grv. Ahmet Ejder’in katkıları oldu.

“Son Sayfalar” bölümünü Prof. Dr. Işıl Menteş Pekdemir, Doç. Dr. Ahmet Cevat Acar, Doç. Dr. Huriye Çatalca, Arş. Grv. Meltem Uygur, Arş. Grv. Serkan Dolma incelediler, görüş ve önerileriyle yardımcı oldular.

Çalışmamı değerlendiren hocalarımın, meslektaşlarımın ve araştırma görevlisi arkadaşlarımın katkılarını cümlelere sığdırmam mümkün değil. Yer yetersizliği nedeniyle minnettarlığımı belki tam ifade edemedim ama, bana bir virgöl ve bir harften çok daha fazlasını öğrettiklerini belirtmek isterim.

TABLolar ve TABLO ÖRNEKLERİ LİSTESİ

Tablolar

Tablo 1-1	Başlangıç Sayfalarında Metin Sınırları 33
Tablo 1-2	Diğer Sayfalarda Metin Sınırları 33
Tablo 1-3	Kitaplarda Başlangıç Sayfaları 39
Tablo 1-4	Tezlerde Başlangıç Sayfaları 41
Tablo 1-5	Makalelerde Plan 43
Tablo 2-1	Telif Hakkı Sayfasında Gösterilen Bilgiler 56
Tablo 2-2	Makalelerde Başlangıç Sayfaları 74
Tablo 3-1	Birinci Bölümlerin Sayfa Sayısı 114
Tablo 3-2	Kuramsal Temel Bölümlerinin Sayfa Sayısı 115
Tablo 3-3	Yöntem Bölümlerinin Sayfa Sayısı 115
Tablo 3-4	Bulgular ve Tartışma Bölümlerinin Sayfa Sayısı 116
Tablo 3-5	Bölümlerin Genel Sayfa Toplamları 116
Tablo 3-6	Tezlerde Bölümlerin Yüzde Ağırlıkları 118
Tablo 3-7	Yazar-tarih Sisteminde Taslak Makaleler 133
Tablo 3-8	Yazar-tarih Sistemine Göre Baskıya Hazır Makaleler 133
Tablo 3-9	Not sistemine Göre Taslak Makalelerde Bölüm Düzenlemesi 134
Tablo 3-10	Not sistemine Göre Baskıya Hazır Makalelerde Düzenleme 135
Tablo 4-1	Başlıca Yazı Türleri ve Üslûp 162
Tablo 5-1	İngilizcedeki Sesli Harflerin Okunuş Biçimi 204
Tablo 5-2	İngilizcedeki Sessiz Harflerin Okunuş Biçimi 205
Tablo 5-3	İngilizcedeki Birleşik Seslerin Okunuş Biçimi 207
Tablo 5-4	Kapsam Sayfa Numaralarının Yazım Biçimi 222
Tablo 5-5	Bilimsel Yazımda Kullanılan Diğer İşaretler 256
Tablo 5-6	Liste İmi Örnekleri 259
Tablo 5-7	Mönü İsimlerinin Yazım Biçimi 265

Tablo 5-8	Düğme İsimlerinin Yazım Biçimi 265
Tablo 5-9	Faredeki Düğme İsimlerinin Yazılış Biçimi 266
Tablo 5-10	Tuş İsimlerinin Yazım Biçimi 267
Tablo 5-11	Bilgisayar Komut İsimleri 269
Tablo 7-1	Tablolarda Kullanılan Kısaltmalar 378
Tablo 8-1	<i>p</i> Grafiğinde Verilerin Excel Tablosunda Düzenlenme Biçimi 428
Tablo 9-1	Bağımlı Tek Yönlü Varyans Analizi İçin Veri Girişi 512
Tablo 9-2	Bağımlı Örneklem İki Yönlü Varyans Analizi İçin Veri Girişi 512
Tablo 12-1	Kaynakçada Kullanılan Kısaltmalar 679
Tablo 14-1	Yazar-tarih Sistemine Göre Kitaplarda ve Tezlerde Son Bölümlerin Düzenlemesi 837
Tablo 14-2	Yazar-tarih Sistemine Göre Makalelerde ve Dönem Ödevlerinde Son Bölümlerin Düzenlemesi 837
Tablo 14-3	Not Sistemine Göre, Kitaplarda ve Tezlerde Son Bölümler 837
Tablo 14-4	Not sistemine göre makalelerde ve dönem ödevlerinde son bölümlerin düzenlenişi 838
Tablo 14-5	Düzeltilme İşaretleri 861

Tablo Örnekleri

Tablo Örneği 1	Tablolar Listesi Sayfası 73
Tablo Örneği 2	Şekiller Listesi Sayfası 73
Tablo Örneği 3	Kısaltmalar Listesi Sayfası 74
Tablo Örneği 4	Yazar-tarih Sistemine Göre Tezlerde İçindekiler Tablosu 79
Tablo Örneği 5	Not Sistemine Göre Tezlerde İçindekiler Tablosu 80
Tablo Örneği 6	Yazar-tarih Sistemine Göre Raporlarda İçindekiler Tablosu 82
Tablo Örneği 7	Not Sistemine Göre Raporlarda İçindekiler Tablosu 83
Tablo Örneği 8	Arap Rakamları ile Numaralandırma Sistemi 86
Tablo Örneği 9	Romen Rakamları ile Numaralandırma Sistemi 87
Tablo Örneği 10	Tablo Terimleri 354
Tablo Örneği 11	Tek Sayfaların Sonunda Tabloların Bölünmesi 356
Tablo Örneği 12	Bölünen Tablonun Bir Sonraki Sayfada Gösterilmesi 357
Tablo Örneği 13	Not Sistemine Göre Hazırlanan Tezlerde Tablo Numaraları ve Başlıklarının Hizalanması 362

Tablo Örneği 14	Yazar-tarih Sistemine Göre Hazırlanan Tezlerde Tablo Numaraları ve Başlıklarının Hizalanması 363
Tablo Örneği 15	Güverte ve Sütun Başlıkları 363
Tablo Örneği 16	Sütun Başlıklarının Gösterilmesi 364
Tablo Örneği 17	Tanımlama Sütununa Başlık Yazılmaması 365
Tablo Örneği 18	Çapraz Tablolarda Başlık Yazılması 365
Tablo Örneği 19	Tanımlama Sütununda Öncüllerden Yararlanma 366
Tablo Örneği 20	Tanımlama Sütununda, “Ara Toplam” ve “Genel Toplam” İsimli Satır Başlıklarının Gösterilmesi 367
Tablo Örneği 21	Tanımlama Sütununda İki Kademeli Başlık 367
Tablo Örneği 22	Tanımlama Sütununda Verilerin Yorum Yapmaya İmkan Verecek Şekilde Yeniden Gruplandırılması 368
Tablo Örneği 23	Tablolarda Yatay Çizgi Düzenlemeleri 369
Tablo Örneği 24	Değişik Nitelikte Veriler İçeren Tablolar 375
Tablo Örneği 25	Parasal Değerlerin Aralık Şeklinde Gösterilmesi 375
Tablo Örneği 26	Tablodaki Parasal Değerlerin Tanımlama Sütunu Başlığında Gösterilmesi 376
Tablo Örneği 27	Tablodaki Değerlerin Virgüle Göre Hizalanması 377
Tablo Örneği 28	Not Sisteminde Tablo Dipnotları 380
Tablo Örneği 29	Spesifik Dipnotlar 382
Tablo Örneği 30	Not Sisteminde Anlamlılık Düzeyine İlişkin Tablo Dipnot Örneği 383
Tablo Örneği 31	Tek Değerşken ve Birden Fazla Grup Verilerinin Tablolaştırılması 455
Tablo Örneği 32	Birden Fazla Değerşken ve Birden Fazla Grup Verilerinin Tablolaştırılması 455
Tablo Örneği 33	Standart Sapma ve Varyans Değerlerinin Tabloda Gösterilmesi 457
Tablo Örneği 34	Standart Sapma, Varyans ve Ortalamanın Standart Hatası Değerlerinin Aynı Tablo Üzerinde Gösterilmesi 458
Tablo Örneği 35	Tablolarda Maksimum ve Minimum Değerlerin Gösterilmesi 459
Tablo Örneği 36	Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerlerinin Birlikte Gösterilmesi 460
Tablo Örneği 37	Yanlış Tablo Düzenlemesi 463
Tablo Örneği 38	Doğru Tablo Düzenlemesi 463
Tablo Örneği 39	Tablolarda Satır Başlıklarının Yazım Biçimi 464
Tablo Örneği 40	Grup Verilerinin Tek Bir Tabloda Gösterilmesi 464

Tablo Örneği 41	Çapraz Tablo 466
Tablo Örneği 42	Hesaplanan t -Testi Değerlerinin Tablo Olarak Verilmesi 473
Tablo Örneği 43	Ortalamadan Farklılık ve Ortalamadan Farklılığın Güven Aralıklarının Aynı Tablo Üzerinde Gösterilmesi 474
Tablo Örneği 44	Birden Fazla Değişken Arasında İlişki Aranması Sonucu Elde Edilen Verilerin Tablolaştırılması 477
Tablo Örneği 45	Çoklu Korelasyon Tablosu 478
Tablo Örneği 46	Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Tablolaştırılması 481
Tablo Örneği 47	Regresyon Katsayıları Tablosunun Kelime İşlem Programında Yeniden Düzenlenmesi 483
Tablo Örneği 48	Önce ve Sonra Yapılan Ölçüm Verilerine Ait Çok Sayıda Analiz Sonuçlarının Tek Bir Tablo İçinde Toplanması 485
Tablo Örneği 49	Wilcoxon İşaretili Sıralama Testinde Birden Fazla Test Sonuçlarının Tek Bir Tablo İçinde Gösterilmesi 487
Tablo Örneği 50	K-S Testi Analiz Sonuçlarının Tek Bir Tablo Halinde Verilmesi 489
Tablo Örneği 51	t -Testi Analizi Sonuçlarının Tablolaştırılması 493
Tablo Örneği 52	İki Bağımsız Örneklem Analiz Sonuçlarının Tablolaştırılması 495
Tablo Örneği 53	Wilcoxon Test Sonuçlarının Tablolaştırılması 501
Tablo Örneği 54	Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarının Tablolaştırılması 507
Tablo Örneği 55	İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarının Metin İçinde Tablo Olarak Gösterilmesi 511

ŞEKİLLER ve ŞEKİL ÖRNEKLERİ LİSTESİ

Şekiller

Şekil 2-1	İthaf Sayfası 58
Şekil 2-2	Sunuş Sayfası 59
Şekil 2-3	Teşekkür Sayfası 60
Şekil 2-4	Tez Kapak Sayfası 63
Şekil 2-5	Tez Onay Sayfası 64
Şekil 2-6	Tez Başlık Sayfası 65
Şekil 2-7	Telif Hakkı Sayfası 66
Şekil 2-8	Yazar-tarih Sistemine Göre Başlık Sayfası 76
Şekil 5-1	Zarfin Ön Yüzünde Adres Düzenleme Biçimi 222
Şekil 10-1	İki Boyutlu Uzayda Koordinatların Simgelerle Gösterilmesi 566
Şekil 13-1	URL Adresinde Başlıca Bölümler 762
Şekil 14-1	Tezlerde Cilt Sırtı 866

Şekil Örnekleri

Şekil Örneği 1	Şekillerde Boşluk Gereklere 390
Şekil Örneği 2	Not Sistemine Göre Makalelerde Şekil Başlığı 395
Şekil Örneği 3	Tam Çerçeve İçine Alınmış Grafik 399
Şekil Örneği 4	Yarım Çerçeveli Grafik 400
Şekil Örneği 5	Alt Çizgi 400
Şekil Örneği 6	Çerçevesiz Grafik 401
Şekil Örneği 7	Yatay Kılavuz Çizgileri 401
Şekil Örneği 8	Yatay ve Dikey Kılavuz Çizgileri 402
Şekil Örneği 9	Ölçek Değerleri 402
Şekil Örneği 10	Bilimsel Çalışmalarda Başlığın Şeklin Altına Yazılması 403
Şekil Örneği 11	Slâytlarda Başlığın Grafiğin Üst Bölümüne Yazılması 404
Şekil Örneği 12	Eksen Başlıkları 404
Şekil Örneği 13	Tik Başlıklarının Grafik Nesnelere Hizalı Yazılması 405
Şekil Örneği 14	Tik Başlıklarının Kılavuz Çizgilerine Hizalı Yazılması 405

Şekil Örneği 15	Grafiklerde Belirtme Çizgisinden Yararlanma	406
Şekil Örneği 16	Grafiklerde Belirteçten Yararlanma	407
Şekil Örneği 17	Grafiğin Metin Sınırları İçinde Sunulması	408
Şekil Örneği 18	Sütun Grafiği	409
Şekil Örneği 19	Kategorilerin Çizgilerle Birleştirildiği Yığışımlı Grafik	410
Şekil Örneği 20	Geçişmeli Sütunların Kullanıldığı Gruplandırılmış Sütun Grafiği	411
Şekil Örneği 21	Dikey Kılavuz Çizgili Yatay Çubuk Grafiği	412
Şekil Örneği 22	Eşli Çubuk Grafiği	413
Şekil Örneği 23	Alan Grafiği	414
Şekil Örneği 24	Daire Grafiği	415
Şekil Örneği 25	Üç Boyutlu Daire Grafiği	416
Şekil Örneği 26	Yığışımlı Grafik	416
Şekil Örneği 27	Resimli Grafik	417
Şekil Örneği 28	Harita Grafiği	418
Şekil Örneği 29	Karma Grafik	419
Şekil Örneği 30	Kutu Grafiği	420
Şekil Örneği 31	Izgaralı Çizgi Grafiği	421
Şekil Örneği 32	Çizgi Çubuk Grafiği	422
Şekil Örneği 33	Basamak Grafiği	423
Şekil Örneği 34	Standart Hata Grafiği	423
Şekil Örneği 35	Histogram Grafiği	425
Şekil Örneği 36	Nokta Dağılım Grafiği	426
Şekil Örneği 37	p Grafiği	428

KISALTMALAR LİSTESİ

AMA	American Management Association	Amerikan Yönetim Derneği
AMA	American Medical Association	Amerikan Tıp Derneği
APA	American Psychological Association	Amerikan Psikoloji Derneği
ASA	American Statistical Association	Amerikan İstatistik Derneği
ASCII	American Standart Code for Information	Klavyedeki karakter ve simgeleri gösteren standart yazım biçimi
CBE	Council of Biology Editors	Biyoloji Editörleri Konseyi
CMS	Chicago Manual of Style	Chicago Yazım El Kitabı
CS	Computer Society	Bilgisayar Derneği
DPI	Dot Per Inch	Bir inçteki nokta sayısı. 600x600 DPI'lik bir yazıcının bir inç kareye 360.000 nokta basması.
FSEK		Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
IEEE	Institute of Electrical and Electronic Engineers	Elektrik ve Elektronik Mühendisleri Enstitüsü
IPA	International Phonetic Alphabet	Uluslar Arası Fonetik Alfabeti
ISBN	International Standard Book Number	Uluslar Arası Standart Kitap Numarası
ISMN	International Standard Music Number	Uluslar Arası Müzik Eserleri Standart Numarası
ISMN	International Standard Recording Code	Uluslar Arası Kayıtlar Standart Kodu

ISO	International Organizational of Standardization	Uluslar Arası Standartlar Örgütü
ISSN	International Standard Serial Number	Uluslar Arası Standart Seri Yayın Numarası
MLA	Modern Language Association	Modern Dil Derneği
MS	Manuscript	Taslak nüsha
NML	National Library of Medicine	Ulusal Eczacılık Kütüphanesi
SI	International System of Units	Uluslar Arası Ölçüm Birimleri
TDK		Türk Dil Kurumu
TM	Taslak Metin	İngilizce <i>manuscript</i> kelimesinin karşılığı olarak MS kısaltması yerine kullanılmıştır.
TSE		Türk Standartlar Enstitüsü
URL	Uniform Resource Locator	Standart Kaynak Belirteci, İnternet'te Adres Satırı

GİRİŞ

Türkiye’de akademik çevrelerdeki bilimsel yazım faaliyetlerinin başlıca üç grup içinde ele alındığı görülür: sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimleri. Elinizdeki bu kitapta büyük ölçüde sosyal bilimler alanına ilişkin yazım kuralları derlenmeye çalışılmıştır. Sosyal bilimler, fen ve sağlık bilimlerine göre oldukça geniş bir bilim yelpazesine sahiptir. Ekonomi, işletme, hukuk, edebiyat, filoloji, ilahiyat, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, siyaset bilimi, tarih ve felsefe sosyal bilimlerin önemli bilim dallarını oluşturur. Her bir bilim dalının kendine özgü bir çok yazım kuralı vardır. Bir yazım kılavuzunun bu kuralların tamamını içermesi imkansızdır. *Bilimsel Yazım* kitabında, sosyal bilimlere ilişkin yazım etkinliklerinin ana caddesindeki kurallar derlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında sözü edilen bilim dallarıyla ilgili olarak belli ölçüde özel yazım biçimleri üzerinde de durulmuş, fakat ayrıntılar bilim dalına özgü kitaplara bırakılmıştır. Kaldı ki bir disiplinin kendi içindeki bilim dallarında dahi farklı kuralların uygulanması söz konusudur. Örneğin işletmecilik yazınındaki bilimsel üretim faaliyetlerinde genelde yazar-tarih sistemi tercih edilir. Ancak bu disiplinin alt dalı olan enformatik alanının yazım kuralları örgütsel davranıştan ve örgütsel davranışın kuralları da üretim yönetiminin yazım kurallarından bir ölçüde farklıdır. Üretim konusunda çalışmaları olan yazarlar fen ve mühendislik bilimlerinden; örgütsel davranış bilimcileri ise psikoloji ve sosyoloji yazım kurallarından etkilenirler. Bu tür geçişimler ve etkilenmeler kaçınılmazdır. Sorun, yazımda belirli farklılıkların korunarak standardizasyonun nasıl sağlanacağı konusunda ortaya çıkar. Örneğin, alıntı yapma ve referans gösterme, başlık yazım biçimleri, imlâ kuralları standart olmak zorundadır. Bu yeknesaklığın sağlanamadığı durumda kitap ve tezlerin ciddiyet; dergilerin ise kimlik kaybına uğramaları kaçınılmazdır. Kalite, farklılıkların belirli bir standardizasyon içinde ortaya çıkarılmasıdır.

Bilimsel Yazım kitabında aynı konuda yazılmış diğer kitaplardan farklı olan başlıca üç özellikten söz edebilirim: (a) bilgisayarlardaki kelime işlem programlarının temel alınması, (b) evrensel yazım kuralları ile Türk yazım kuralları arasında ara kesitin yakalanmaya çalışılması, (c) İnternet kaynaklarından yararlanmanın ön plana çıkarılmış olması.

2 Giriş

Üniversitelerdeki öğretim elemanları 1990'lı yıllardan itibaren yoğun bir şekilde bilgisayarları ve kelime işlem programlarını kullanmaya başlamışlardır. Bu programların yazım özellikleri her geçen gün daha da gelişmekte ve buna paralel yeni kurallar ortaya çıkmaktadır. Örneğin *bölünmez boşluk*, *n çizgisi*, *yarım aralık boşluk*, *akıllı tırnak*, *asılı girinti* kavramlarını bilgisayar yazılımları sayesinde öğrendik. Bu kavramlar ve kendileriyle ilintili kurallar kaçınılmaz bir şekilde yazım biçimini etkilemektedir. Yeni çağın bilimsel yazım kılavuzlarında, bu kuralların araştırmacılara tanıtılması gerekir.

Bilimsel yazım, araştırmacının düşüncelerini ifade ederken dünyanın diğer yerlerindeki bilim adamlarıyla ortak bir dili kullanmasını gerektirir. Bunu yaparken Türkçe yazım kurallarını bütünüyle ihmal edemeyiz. Örneğin, ulusal yazımda kesirli rakamları yazarken virgül yerine nokta koymamız çok anlamlı değildir. Bununla birlikte ifadelendirmede *istatistiksel olarak anlamlı*, *güven aralığı*, *örneklem* ve *kuramsal temel* sözcüklerini şifre ifadeler olarak kullanırız. Ortaklaşa olarak aynı anlamı vermeyi sağlayan *t*, *F*, χ^2 , α , β simgelerini değiştirmek veya Türkçeleştirmeye çalışmak doğru değildir. Bu simgeler artık herhangi bir dile veya ulusa ait değildir. Evrensel kullanıma ulaşmış ve bilim dünyasının ortak malı haline gelmiştir. Yazar-tarih sisteminde referansların paranteznot biçiminde gösterilmesi; not sisteminde ise her sayfanın sonunda dipnot veya bölüm sonunda sonnot şeklinde gösterilmesi evrensel bir niteliğe sahiptir. Evrensel kurallar korunurken, örneğin referansların yazım biçiminde Türkçenin ses ve cümle düzenine uygun değişiklikler yapmayı yerel ile evrensel arasındaki ara kesiti bulma çabası olarak değerlendiriyoruz. Kuşkusuz bu aşamada belirli tercihler yapılmıştır. Bu tercihlerin bir bölümünü bazı araştırmacılar ayrıntılı görebilirler. Ancak yazımda belirsizlik ve boşluk bulunması karmaşa yaratır. Karmaşa usanç verir, yazımda karmaşaya meydan verilmemelidir.

Bilimsel Yazım kitabında diğer kitaplardan çok daha fazla oranda İnternet kaynaklarından yararlanılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin araştırmacıları için bu tür bir yararlanım biçimini normal karşılamak gerekir. Son yıllarda yayımlanan basılı kaynaklara erişim zorluğunun bulunması nedeniyle İnternet, bilgi edinmede cazip bir araç haline gelmiştir. Bu süreçte kaynağın güvenilirliğine ve intihal vak'ası gerçekleşmeden makul ölçüde alıntı yapmaya dikkat etmek gerekir. Yeniden ifadelendirerek veya özet çıkarılarak alınan bilgiler için dahi referans gösterilmelidir. Bu kitapta, söz konusu kurallara uygun hareket etmeye özen gösterilmiştir.

Okurlar, *Bilimsel Yazım* kitabını ayrıntılı bulabilir ve uzun hazırlanmış olduğunu düşünebilirler. Kişisel deneyimlerimde, yayımlanan kitapların önemli bir bölümünün yüzeysel hazırlandığından hep şikayetçi olmuşumdur.

Bu yöndeki düşüncelerimin de etkisiyle bilinçli olarak kitabın sayfa sayısını azaltmayı uygun bulmadım. Biliyorum ki bu kitapta açıklanan kuralların bir çoğu Doçent ve Profesör düzeyindeki meslektaşlarım için yeni değildir. Ancak lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için bu şekildeki uzun ve ayrıntılı düzenlemenin daha yararlı olacağını düşünüyorum. Kitabın taslak nüshalarını okuyan araştırma görevlileri ve yüksek lisans öğrencileri daha fazla örnek verilmesi ve belirli başlıkların genişletilmesi görüşünü dile getirmişlerdir. Onların bu konudaki cesaretlendirici görüşlerinin beni ayrıca teşvik ettiğini belirtmek isterim. American Psychological Association'un çıkardığı *Yayın El Kitabı*'nın yaklaşık 450 sayfa, American Medical Association'un yazım kılavuzununun 600 küsur sayfa ve *Chicago Yazım El Kitabı*'nın 900 sayfadan fazla olduğu göz önünde bulundurulursa bu kitabın sayfa sayısındaki kabarıklığı fazla yadırgamamak gerekir.

Bilimsel Yazım kitabında araştırmacılara ortak nitelikteki kuralların dışında iki temel yazım tarzı önerilmiştir: yazar-tarih sistemi ve not sistemi. Yazar-tarih sistemi son 10 yılda gelişme göstermiş modern bir uygulamadır. Kaynakların metin içinde gösterilmesi temeline dayanır. Not sistemi ise kökleri çok eski tarihlere dayanan klasik yazım biçimidir. Bu yazım biçiminde kaynaklar dipnot veya sonnot şeklinde gösterilir.

Yazar-tarih ve not sistemi şeklinde adlandırılan bu iki yazım tarzı, Batı literatüründe sosyal bilimler alanında ortaya çıkan onlarca yazım ekolü taranarak, seçmeler ve uygulama çalışmaları yapılarak Türkçeye uyarlanmıştır. Farklı iki yazı sistemine dayanan bu yaklaşım, Türk yazım dünyası için yeni bir öneri getirmekte, araştırmacıyı yazmadan önce sistem tercihinin zorlamaktadır. Belirli bir sistemi seçen araştırmacı yeknesak bir biçimde yazmalı sistemleri birbirlerine karıştırmamalıdır. Bilimsel yazımdaki dağınıklıktan ve karmaşadan ancak bu şekilde kurtulabiliriz. Son yıllarda üniversitelerin her birinin yazım kılavuzlarını veya yönetmeliklerini geliştirmiş olmalarıyla kurumların kendi içlerinde belli bir düzen sağlanmıştır. Fakat diğer yandan ulusal çaptaki farklılaşma giderek artmaktadır. Aynı bilim dalında, örneğin örgütsel davranış alanında yazılan bilimsel yazıların alıntı yapma ve referans gösterme biçimleri birbirlerinden önemli ölçüde farklıdır. Bu tür sorunlar ancak sistem tercihiyle çözülebilir. Üniversite öğretim üyelerinin desteklemeleri halinde *Bilimsel Yazım* kitabının bu konuda önemli bir işlev göreceğine inanıyorum.

Bilimsel Yazım kitabında konular 14 bölüm içinde ele alınmış ve başlıca üç ana grupta toplanmıştır. Bu gruplar başlangıç sayfaları, gövde ve son sayfalar olarak isimlendirilebilir.

Başlangıç sayfaları, iki bağımsız bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde "Hazırlık" başlığı altında okurlara bilimsel çalışma türleri tanıtılmıştır. Yine bu bölümde kelime işlem programları için belirli ayar

4 Giriş

tanımlamaları yapılmıştır. İkinci bölümde bilimsel çalışmaların başlangıç sayfaları ele alınmıştır. “Başlangıç Sayfaları” bölümü “Kitaplarda”, “Tezlerde”, “Makalelerde ve Dönem Ödevlerinde” başlıkları altında incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca içindekiler tablosunun düzenleme özellikleri üzerinde durulmuştur.

Gövde bölümleri, üçüncü ilâ on üçüncü bölümler arasındaki 11 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde sırasıyla şu konulara değinilmiştir. Üçüncü bölüm “Gövde” başlığını taşımaktadır ve bu bölümde giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde hangi sayfaların bulunacağı konusu ele alınmıştır. Dördüncü bölüm “Paragraf, Cümle ve Kelime” başlığını taşımaktadır. Başlığından da anlaşılacağı gibi bu bölümde paragraf, cümle ve kelimelerin yazım özellikleri üzerinde durularak değişik örnekler verilmiştir. Beşinci bölüm, “Yazım Kuralları” başlığını taşımaktadır. Bölümde noktalama işaretleri, eklerin kullanımı ve diğer yazım biçimlerine değinilmiştir. Altıncı bölüme “Kısaltmalar ve Simgeler” başlığı verilmiştir. Bu bölümde değişik bilim dallarında kullanılan kısaltmalar ve simgeler tanıtılmıştır. Yedinci bölümde sadece tablolar konusu işlenmiştir. Tabloların metin içinde oluşturulması, biçim özellikleri, tablolarda rakamların kullanılması ele alınan başlıca konulardır. Sekizinci bölümde şekiller konusu irdelenmiş; şekillerin biçim özellikleri, sayısı, sayfa içinde düzenleme kuralları ve şekillerin eke alınması gibi konular üzerinde durulmuştur. Dokuzuncu bölümde matematiksel yazım konusu ele alınmıştır. Bu bölümde matematiksel denklem, formül ve simgelerin metin içinde gösterilmesine ilişkin kurallar derlenmiştir. Onuncu bölümde istatistiksel yazım üzerinde durularak istatistikî analiz sonuçlarının raporlanması konusuna değinilmiştir. On birinci bölümde alıntı yapma kuralları işlenmiştir. On ikinci ve on üçüncü bölümlerde ise sırasıyla basılı ve elektronik kaynakların referans gösterilmesiyle ilgili kurallar yazar-tarih ve not sistemi kapsamında ele alınmıştır.

“Son Sayfalar ve Son İşlemler” kitabın son bölümünü oluşturmaktadır. Bu ayırmada ekler, özgeçmiş, dizin ve terimler sözlüğü gibi sayfaların hazırlanmasına ilişkin kurallar üzerinde durulmuştur.

Bilimsel Yazım, bir başvuru kitabıdır. Bu kitaptaki bölümlendirme, deneyimli hocalarımızla da görüşülerek eser türüne göre değil; yazım sürecindeki başlıca aşamalar dikkate alınarak yapılmıştır. Bu nedenle araştırmacılar içinde buldukları yazım evresini göz önünde bulundurarak konunun işlendiği bölüme yönelmeli ve bu bölümde de çalışmanın türüne göre ilgili başlıklara müracaat etmelidirler. Kuşkusuz, konuların kitap, tez ve makalelerde karşılaştırmalı olarak incelenmesi farklılıkların daha iyi kavranılması sonucunu doğuracaktır.

I. HAZIRLIK

İÇİNDEKİLER

- A. Bilimsel Çalışma Türleri
- B. Yazım Ekolünün Belirlenmesi
- C. Yazım Hazırlıklarına Başlama
- Ç. Plan Geliştirme
- D. Hazırlık Sonrası Çalışmalar

BAŞVURU AMAÇLARI

1. Değişik bilimsel yazı türlerinin tanınması.
2. Temel yazım ekollerinden yazar-tarih ve not sisteminin özellikleri.
3. Dizgi işlemlerinin kim tarafından ve nasıl yapılacağı.
4. Yazı tiplerinin tanınması.
5. Metin sınırlarının ayarlanması.
6. Bilimsel yazılarda optimum sayfa ve kelime sayısı.
7. Bilimsel yazılarda plan tasarımı.

Bütün bilimsel çalışmalar bir ön hazırlığı gerektirir. Hazırlık aşamasında, tarz olarak takip edilecek yazım ekolü belirlenir ve seçilen ekole uygun olarak referans gösterme kuralları öğrenilir. Araştırmacı, yazımda bir örneklığı sağlamaya yönelik olarak temel yazım kuralları hakkında önceden bilgi sahibi olmalıdır. Hazırlık aşamasında bazı denemeler yapılması araştırmacının yazma yeteneğini geliştirir.

A. BİLİMSEL ÇALIŞMA TÜRLERİ

Bilimsel çalışma türleri, literatürde 30 kadar başlık altında ele alınmıştır. *Bilimsel Yazım* kitabında ise bunlardan sadece dördü üzerinde durulmuş; kitap, tez, makale ve dönem ödevlerinin hazırlanma biçimine ilişkin kurallar derlenmiştir. Diğer yazım türleri, kitabın kapsamı dışında tutulmuştur. Her türün kendine özgü yazım biçimi olmakla birlikte, pek çok açıdan bu kitapta ele alınan kurallar söz konusu diğer bilimsel çalışma türleri için de geçerlidir. Kitabın kapsamı dışında tutulan bu bilimsel yazım türleri için yazarın ek bir araştırma yapıp kendisini bilgilendirmesi yararlı olur. Başlıca yazım türleri aşağıdaki gibidir:¹

1. Kitaplar.
2. Tezler.
3. Özetler.
4. Analizler.
5. Kitap tanıtımları.
6. Brifingler.
7. Vak'a çalışmaları.
8. Eser karşılaştırmaları.
9. Eleştiriler.
10. Makaleler.

11. Proje raporları.
12. Alan araştırmaları.
13. Lâboratuvar araştırmaları.
14. Film tanıtımları.
15. Ders notları.
16. Yayıncıya gönderilen mektuplar.
17. Resmi yazışmalar.
18. Küçük makaleler.
19. Politika analizleri.
20. Araştırma önerileri.
21. Tanıtım makaleleri.
22. Serbest yazım biçimleri.
23. Özetler.
24. Belli bir konuyu toparlayan yazılar.
25. Dönem ödevleri.
26. Çeviriler.
27. Ders planları.
28. Anketler.

Aşağıdaki başlıklarda bu eserin asıl konusunu oluşturan kitaplar, tezler, makaleler, dönem ödevleri ve staj raporları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

1. KİTAP

Bilimsel kitap; üniversitelerde, araştırma kuruluşlarında veya belli bir kuruma bağı olmaksızın bilimsel ölçütlere uygun olarak hazırlanan bir çalışmadır. Bilimsel eser daha çok araştırma sonuçlarına dayanan, ele alınan konuyu sistematik ve analitik bir biçimde inceleyen, eleştiren, değerleyen, yeni ve orijinal fikirler üreten bir yaklaşıma sahiptir. Eser derleme niteliğinde, bir araştırmanın sonuçlarını ortaya koyan, karşıt görüşler getiren bir içerik içinde de sunulmuş olabilir. Bilimsel kitaplar aşağıdaki gibi sınıflandırılır:

1. Hazırlanan yüksek lisans veya doktora tezinin kitap haline dönüştürülmesi.
2. Araştırma raporunun kitap haline dönüştürülmesi.
3. Üniversite öğrencileri için hazırlanmış ders kitapları.
4. İş hayatı için hazırlanmış bilimsel teknik kitaplar.
5. Kamuoyunun yararlanması için hazırlanmış genel bilimsel kitaplar.
6. Özgün bir konunun açıklığa kavuşturulması için hazırlanan ve toplumun belirli bir kesimine hitap eden bilimsel kitaplar.

Kitaplar, araştırmacı açısından birincil, ikincil veya üçüncül kaynak niteliğindedir. Öğrenciler ve genel okuyucular için yazılan kitaplar ikincil kaynak; referans eserleri, ansiklopediler, sözlükler ve bibliyografya kitapları ise üçüncül kaynak sayılır. Birincil kaynaklarda, bir konu ilk kez araştırılmıştır veya daha önceden araştırılan bir konu özgün bir şekilde ele alınıp incelenmiştir. Araştırmacıdan beklenen daha çok bu kitaplardan yararlanması, ikincil ve üçüncül kaynakları ise, konuyu zenginleştirmek ve desteklemek amacıyla kullanmasıdır.

Bilimsel kitapların, edebî nitelikteki eserlerden farkı; bu çalışmalarda yararlanılan kaynaklar ve alıntılar konusunda bilgi verilmesi, yazara ait görüşler ile başkalarına ait görüşler arasında ayırım yapılması, incelenen konuyla ilgili bilimsel araştırma yöntemlerinin uygulanmasıdır. Öte yandan kitaplarla tezler de farklı yazım biçimlerine sahiptir. Bilimsel kitapların yazılış biçimi tezlerin hazırlanış biçiminden aşağıdaki faktörler açısından farklılık gösterir.

1. Bilimsel kitapların ve tezlerin planları birbirinden önemli ölçüde farklıdır. Tezlerin planları bir iddianın kanıtlanması çerçevesinde geliştirilir.
2. Kitaplarda ön söz, sunuş, ithaf gibi yazılara yer verilirken tezlerde genel biçim olarak sadece *özete* yer verilir. Ön söz ve ithaf gibi yazılara yer verilmesi ilgili enstitülerin yönetmeliklerle belirlediği kurallara bağlıdır.
3. Tezler bir buçuk satır, kitaplar ise bir satır aralığı ile yazılır.
4. Kitaplarda dipnotlar metnin yazı fontundan iki punto daha küçük yazılırken, tezlerde yazı fontundan bir punto küçük yazılır.

5. Kitaplarda, yazar bilimsel alıntı yapmanın katı kurallarına uyma konusunda kendisini çok fazla zorlamayabilir, ancak tezlerde bu kurallara uymak bir zorunluluktur:
6. Yazarlar kitaplarda; estetik kaygıları, eğitim, bilgilendirme, işlevsellik gibi faktörleri göz önünde bulundururlar.

Tez türü çalışmalardan farklı olsa da, tüm bilimsel kitaplarda alana özgü bilimsel yöntemler ve yazım biçimleri uygulanır. Bilimsel çalışmalarda en önemli kural, nesnellik ve sadece gerçeği yansıtmaya çabası içinde olmaktır.

2. TEZ

Üniversitelerde, araştırma kuruluşlarında bilimsel unvan elde etmek veya meslekî kariyer yapmak amacıyla hazırlanan çalışmalardır. Yüksek lisans tezi, doktora tezi, doçentlik tezi, uzmanlık tezi ve lisans tezi başlıca türleri oluşturur. Tezlerin yazım biçimi kitapların yazım biçiminden farklıdır. Tezler resmî kanıt belgeleri olmaları nedeniyle, ulusal ve bir ölçüde uluslar arası kurallara tâbidir.

Tezler, öncelikle kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla değil, belirli bir alandaki iddianın kanıtlanması, orijinal bir model geliştirilmesi veya mevcut bilgi birikimini daha ileri bir noktaya götürmek için hazırlanır. Bir kurumun bünyesinde, jüri üyeleri tarafından değerlendirilen çalışma, bilimsel ölçütler açısından yeterli görülerek kabul edilmiş ise tez niteliğini kazanır. Onaylanmamış çalışmalar sadece *taslak* olarak değerlendirilir ve bu çalışmalara “tez” olarak atıfta bulunulamaz.

3. MAKALE

Makaleler, belirli bir konuyu incelemek, model geliştirmek veya önceden saptanmış hipotezleri test etmek amacıyla hazırlanan bilimsel yazılardır. Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgiler kitabın ikinci bölümünde verilmiştir. Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü bilimsel makaleyi aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

Bilimsel makaleler, bilgi birikimini önemli ölçüde genişletmek, belirli bir bilgiyi veya anlayışı teyit etmek amacıyla yazılan ve nitelikli bir araştırmacının verilen bilgilerden hareket ederek; (a) araştırmayı aynı koşullarda tekrarlamak suretiyle sonuçların doğruluğunu test edebileceği, (b) yazarın gözlemlerini, hesaplamalarını, mantık yürütme biçimini ve kuramsal çıkarımlarını izleyebileceği ve (c) sonuçların geçerliliğini yargılayabileceği, yazım biçiminde iddialar yanında yetersizlik ve

kısıtların da vurgulanmış olduğu çalışmalardır (ANSI 3.2 Z39.16, 1972).²

Bu tanımda daha çok araştırma makalelerine gönderme yapılmıştır. Araştırma makalelerinin dışında diğer türler de söz konusudur. Bilimsel makaleler aşağıdaki gruplar içinde değerlendirilir.

a. Genel Derleme Makaleleri

Bir konuyla ilgili literatürü kuşbakışı tüm yönleriyle gözden geçiren çalışmalardır. Bu makaleler, azamî 5000 ilâ 7500 kelime uzunluğundadır.

b. Özgün Derleme Makaleleri

Literatürü inceleyerek özgün bir konu alanına ait bilgileri derleyen çalışmalardır. Özgün derleme makalelerinin uzunluğu 3000 kelime kadardır.

c. Görgül Araştırma Makaleleri

Gözlem, görüşme, deney ve alan taraması yöntemleriyle, istatistikî analiz sonuçlarına dayanan çalışmalardır. Görgül^a araştırma makalelerinin uzunluğu yaklaşık 5000 kelimedir. Bu ölçüye başlık sayfası, özet, kaynaklar, tablolar ve şekiller dahil değildir.

ç. Kuram Geliştiren Makaleler

Yazarın gözlemlerine, araştırmalarına dayalı olarak yeni bir kavramsal modeli veya kuramı tanıttığı özgün çalışmalardır. 2000 ilâ 3000 kelime arasındadır.

d. Magazin makaleleri

Magazin makaleleri bir konuyla ilgili olarak, mesleğin dışındaki kişilere bilgi vermek amacıyla yazılır. Uzunluğu 2000 ilâ 3000 kelime arasındadır.

e. Kısa Raporlar

Bilimsel dergilerde yayımlanan kısa raporlar da makale kapsamında değerlendirilir. Bu raporların uzunluğu 3000 kelimeden azdır. Kısa raporlarda sadece yöntem ve sonuçlar üzerinde durulur. Ancak kısa raporların önceden yayımlanmış malzemenin tekrarı olmaması gerekir.

^a İngilizce *experimental* kelimesinin karşılığı olarak bazı kaynaklarda *tecrübî*, *deneysel*, *deneysel* ve diğer bazı kaynaklarda da *görgül* kelimesi kullanılmaktadır. Bu kitapta görgül kelimesi tercih edilmiştir.

f. Eleştiri Makaleleri

Yazarın; başkalarının geliştirdiği bir kuramı, modeli, bir araştırmayı eleştirmek, katkı sağlamak, karşı görüşler öne sürmek amacıyla yaptığı çalışmalardır. Bu yazılar 750 ilâ 1250 kelime arasındadır.

g. Kitap tanıtımları

Kitap tanıtım yazıları yeni yayımlanan bir eserin okuyuculara tanıtılması amacıyla yazılır. Kelime sayısı 400–1000 arasında olan bu yazılarda okurlara kitabın yönelimi ve içeriği hakkında bilgi verilir.³

h. Editöre mektuplar

Eleştiri yazılarının bir diğer türü editöre yazılan mektuplardır. Yaklaşık 500 kelime civarında olan bu yazılarda referans sayısı dört veya beş civarındadır. Bu yazıların amacı bilimsel dergilerde yayımlanmış olan yazıların kritiğini yapmak ve konuyu editörle tartışmaktır.

ı. Vak'a Analizi Makaleleri

Eğitim-öğretim amaçlı veya belli bir araştırmanın bulgularını sunmaya yönelik olarak hazırlanan çalışmalardır.

Bilimsel makalelerin en önemli özelliği, konuların dar bir alanda incelenmesidir. Konu, çok fazla ayrıntıya girilmeden ele alınır. Okuyucu, bu makalelerde kafasındaki tüm sorulara değil, belirli sorulara yanıt bulur. Yazar, hazırlamış olduğu makalesinde belirli ön kabullerle bazı değişkenlerin etkisini sabit varsayarak çalışma alanını daraltır ve belirli varsayımları doğrulamaya çalışır. Bu yazılarda nihâi doğrulardan çok, geçici bilimsel prensiplere ulaşılmaya çalışılır.

4. DÖNEM ÖDEVİ

Dönem ödevleri, üniversite öğrencilerinin ders konularıyla ilgili olarak hazırladıkları çalışmalardır. Bu ödevler lisans düzeyinde derleme niteliğindedir ve az sayıda kaynaktan yararlanılarak hazırlanır. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde hazırlanan ödevlerde ise, bilimsel yazım kurallarının tümüne uymak gerekir. Dönem ödevlerinin bilgisayardaki yazımı bilimsel makale biçimiyle aynıdır. Makalelerden farkı yayımlanmak için değil, öğrencilerin kendilerine verilen ödevle ilgili konuyu öğrendiklerini kanıtlama amacıyla hazırlanmasıdır. Dönem ödevleri lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde ele alınırsa, içerik açısından bu ödevlerle ilgili aşağıdaki özellikler vurgulanabilir.

Lisans öğrencilerinin hazırladıkları dönem ödevlerinin yazım biçimi makale yazım biçimine benzer. Ancak gerek sayfa sayısı, gerek araştırma

uygulaması açısından öğrencilerin katı bir şekilde yazım kurallarına uymaları beklenmez. Ödevlerin amacı öğrencilerin alıntı yapma, referans gösterme kurallarını öğrenmeleri, inceledikleri konuyla ilgili kendi kişisel yorumlarını yapabilmeleri, ödevi sadece montaj alıntılardan ibaret bir çalışma değil, kendi yorum, gözlem ve değerlemeleriyle zenginleştirebilmeleridir. Lisans öğrencileri bu ödevler aracılığıyla konu hakkında daha etraflı bilgiler edinirlerken; literatürü inceleme, yorumlama ve eleştirme yeteneği kazanırlar. Lisans öğrencilerinin hazırladıkları dönem ödevlerinin sayfa sayısı; bireysel veya grup olarak yapılma durumuna göre değişir. Öğretim üyeleri genelde öğrencilerinden bireysel ödevler için, 5 ilâ 15 sayfa arasında değişen bir çalışma yapmalarını beklerler.

Yüksek lisans öğrencilerinin hazırladıkları dönem ödevleri, bilim dalının niteliğine göre 10 ilâ 25 sayfa arasında değişir. Öğrenci lisans döneminde iken temel bilimsel yazım kurallarını öğrenmiştir. Bu aşamada kendisinden beklenen literatürdeki son üç dört yıldaki gelişmeleri izlemesi, veri ve bilgileri bulması, derlediği malzemelerden yararlanarak kendi araştırma önerisini geliştirmesi ve anlamlı bir rapor hazırlamasıdır. Bu ödevlerde birinci ve ikinci dereceden başlıklara ait giriş paragraflarının yazara ait olması gerekir. Öte yandan gelişme paragraflarından bazıları ve sonuç paragrafı da öğrenci tarafından yazılmalıdır. Bu şekildeki yorum ve katkıya dayalı yazım biçiminden, öğrencinin görüş geliştirme, özetleme, sonuç çıkarma ve yargıya varma yeteneğine ne ölçüde sahip olduğu araştırılır.

Doktora öğrencilerinin dönem ödevleri teknik içerik ağırlıklıdır. Dönem ödevleri, bilim dalının niteliğine göre 15 ilâ 30 sayfa arasında değişir. Doktora öğrencisi kendisini bir uzman aday olarak görmek suretiyle incelediği konuyu son iki üç yıl tarihli kaynaklardan araştırarak eleştiri ve değerlendirme yapmalıdır. Dönem ödevi, öğrencinin konuyu iyi kavradığını, analiz ettiğini, konuyu kuşattığını, konunun sınırlarının nerede başlayıp bittiği konusunda net ve açık bir fikre sahip olduğunu yansıtmalıdır. Doktora dönem ödevi sadece bir çeviriden ibaret olamaz. Bu ödevlerde tezler, karşıt görüşler, doktora öğrencisinin değerlemeleriyle iç içe ve belirli bir mantık örgüsü içinde ele alınmalıdır. Öğrencinin yararlandığı kaynakların son iki üç yıl tarihli olması, analiz ve yorum düzeyi, örnek verilme durumu, cevaplandırılmayan soruların neler olduğunun açıklığa kavuşturulması bu ödevlerde aranılan başlıca özelliklerdir.

5. STAJ RAPORLARI

Staj raporları, öğrencilerin kendilerini yetiştirmek amacıyla iş yerlerinde yaptıkları gözlem ve araştırmalara dayalı olarak hazırladıkları çalışmalardır ve bir anlamda dönem ödevlerine benzer. Bazı üniversitelerde mezuniyetten

önce öğrencilerden staj raporu hazırlamaları istenir. Öğrenciler işletmelere, fabrikalara yönlendirilerek kendilerinden 1 ilâ 3 ay arasında değişen bir süre sonunda staj raporu hazırlamaları talep edilir. Öğrenciler staj raporunu yine bilimsel makale biçiminde hazırlayabilirler. Ancak staj yapılan konunun niteliğine göre bu raporların biçim özellikleri farklı olabilir. Mühendislik alanında hazırlanan bir staj raporu, finansman konusunda hazırlanan bir staj raporundan içerik, görünüm ve biçim olarak farklıdır. Staj raporlarının sayfa sayısı staj yapılan alanın niteliğine göre değişir. Söz konusu rapor 10 ilâ 30 sayfa arasında hazırlanır. Ancak önemli olan sayfa sayısı değil, içeriğin doyurucu olmasıdır.

Sosyal bilimler alanında yapılan staj raporlarının yazım biçiminde, tez ve bilimsel makaleler için uygulanan yazım biçimi tercih edilir. Öğrenci staj raporunda yaptığı çalışmalarını, öğrendiği konuları, gerçekleştirdiği projeleri rapor eder. Stajın niteliğine göre bu yazı tez, teknik rapor veya makale türünde hazırlanabilir.

B. YAZIM EKOLÜNÜN BELİRLENMESİ

Yazım biçimi olarak hangi ekolün takip edileceği önceden belirlenmelidir. Yazım ekolleri araştırmacılara aşağıdaki konularda öncülük eder:

1. Bilimsel yazıya ait planın hazırlanma biçimi.
2. Alıntılarının ve referanslarının gösterilme biçimi.
3. Genel yazım kuralları.

Bilimsel yazım başlıca iki tarzda gerçekleştirilir. Bunlar; not sistemi ve yazar-tarih sistemidir. Batı literatüründe, söz konusu sistemlerin her birinin içinde de farklı ekoller söz konusudur. Ekollerde, esas olarak referans gösterme konusu üzerinde durulmakla birlikte, bunun dışında bilimsel yazım alanının yaklaşık bütün yönleriyle ilgili özgün ilkeler geliştirilmiştir. Üniversitelerin yazım yönetmeliklerinde, referans gösterme konusunda genellikle not ve yazar-tarih sistemlerinden birisinin tercih edilmesi önerilmiştir. Bazı üniversiteler ise, kendi yazım kılavuzlarını hazırlamışlardır. Batılı üniversitelerde fakülteler ve ana bilim dalları bu konudaki tercihlerini değişik şekillerde yapmışlardır.

Birinci gruptaki üniversiteler, kendi ayrıntılı yazım kurallarını geliştirerek araştırmacıların bütünüyle bu kurallara uygun bir şekilde yazmalarını istemişlerdir.

İkinci gruptaki üniversiteler, değişik yazım ekollerinden yararlanarak çerçeve yönergeleri ile temel yazım ilkelerini belirlemişler, referans kuralları konusunda ise bölüm ve bilim dallarını serbest bırakmışlardır. Üçüncü gruptaki üniversiteler ise, hiçbir yönerge hazırlamayıp öğrencilerini takip ettikleri bilim dallarıyla ilgili olarak yazar-tarih ve not sistemlerinden birine yöneltmişlerdir.

Türkiye’de yazım ekolleriyle ilgili somut tercihlerden söz etmek zordur. Üniversitelerin, fakültelerin, bölüm ve ana bilim dalları ile öğretim üyelerinin tercihleri karma bir şekilde etkili olmaktadır. Ancak son yıllarda üniversiteler çerçeve yönergeleriyle temel yazım ilkelerini belirlemeye başlamışlardır. Söz konusu çerçeve yönergeleri 15–20 sayfadan oluşmakta ve genellikle kapak tasarımı, sayfa düzenlemesi, başlıkların yazım biçimi gibi temel kuralları içermektedir. Enstitü bazında hazırlanan bir yönergenin değişik akademik dalların tümüne ilişkin kuralları belirlemesi zordur. Örneğin Sosyal Bilimler Enstitülerinin ekonomi, işletme, hukuk, edebiyat, ilâhiyat, antropoloji, tarih, ekonometri, turizm gibi değişik branşları vardır. Bu branşların tamamı için, yazım kuralları konusunda genel bir çerçeve belirlenebilir. Bununla birlikte öğrenciler yazar-tarih ve not sistemlerinden birini tercih etme konusunda serbest olmalıdırlar. İhtisaslaşma, ortak çerçeve içinde farklı olmayı gerektirir.

Bu kitapta sosyal bilimlerde araştırma yapanlara tercih imkanı sağlamak için yazım biçimi iki grupta ele alınmıştır: not sistemi ve yazar-tarih sistemi. Araştırmacı çalışmasının türüne veya danışman öğretim üyesinin isteğine göre bu sistemlerden birini tercih eder. Kuşkusuz öncelikle ilgili Sosyal Bilimler Enstitülerinin yazım kılavuzları temel alınır. Söz konusu iki sistemle ilgili önerimiz, sosyal bilimlerdeki tezlerde ve makalelerde yazar-tarih sisteminin seçilmesidir. Beşerî bilimler olarak isimlendirilen edebiyat, dil bilim, tarih ve ilâhiyat gibi branşlarda hazırlanan tezlerde ise not sisteminin uygulanmasıdır. Öte yandan kitap türü çalışmalarda not sistemi daha uygundur, çünkü yazar tarih sistemindeki paranteznot referans gösterim biçimi akıcı bir biçimde okumayı güçleştirmektedir. Not sisteminde referanslar bölüm sonunda gösterildiğinden, metin daha sade bir şekilde görünür.

1. NOT SİSTEMİ

Not sistemi, görgül araştırmalara^b dayalı olmayan yapıtlarda kullanılır. Yazım biçimi ve referans gösterme kuralları yazar-tarih sisteminden

^b Görgül araştırma: Gözlem, görüşme, deney veya alan taramasına dayalı olarak gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar.

farklıdır. Sosyal bilimlerdeki bilimsel tezlerde ve makalelerde bu sistem daha az kullanılır. Not sistemi, alıntı yapılan kaynakların tezlerde sayfaların sonunda dipnot olarak; kitaplarda bölümün sonunda sonnot olarak “Alıntı Yapılan Kaynaklar” başlığı ile ve yayımlanan makalelerde yazının sonunda sonnot olarak “Notlar” başlığıyla verilmesini gerektirir. Yazar eğer makalesinde sonnot sistemini seçmiş ise, sadece “Notlar” başlığı ile yetinemez. Ayrıca her bir referans maddesini “Kaynaklar” başlığı altında ayrıca göstermelidir.^c

Uluslar arası yazında not sistemini destekleyen ve öneren başlıca üç ekol vardır: Cate Turabian’ın bilimsel yazım ekolü, Modern Language Association’ın (MLA) ekolü ve Chicago Manual of Style (CMS) ekolü. Bu yaklaşımlarda bilimsel çalışmaların yaklaşık tüm yönleriyle ilgili kurallar geliştirilmiştir. Chicago ve Turabian ekollerindeki kuralların benzerlikleri nedeniyle adları genellikle birlikte anılır ve bu ekollerden yapılan alıntılar *scientific* ve *humanities* tarzı olarak iki grupta değerlendirilir. Beşerî bilimlerde yazım tarzında yazar yaptığı alıntıları dipnot olarak gösterir. *The Chicago Manual of Style*’ın (1993) 14. baskısı ve *Turabian’s Manual for Writers*’ın (1987) beşinci baskısında aynı zamanda paranteznotun gösterilme biçimi ile ilgili kurallar da önerilmiştir. Ancak bu iki yaklaşım yine de büyük ölçüde dipnot – sonnot sistemi olarak bilinir. Öte yandan beşerî bilimlerde ismlendirilen edebiyat, arkeoloji, coğrafya, ilâhiyat, felsefe ve tarih gibi disiplinlerde tercih edilen bir diğer ekol, Modern Language Association’ın (MLA) geliştirmiş olduğu yaklaşımdır. MLA ekolünde de son yıllarda paranteznot sistemine geçilmiş olmakla birlikte, ikinci bir seçenek olarak dipnot sistemine ilişkin kurallar da açıklanmıştır.

Bu kitapta ele alınan not sistemine ilişkin yazım ve referans gösterme kuralları, söz konusu üç ekolden yararlanılarak belirlenmiştir. Tek başına belli bir ekolün takibi şeklinde değildir.

a. Dipnotlar

Araştırmacı not sistemi çerçevesinde dipnot tarzını seçmişse, dipnotları her sayfanın sonuna yerleştirir. Dipnotlar kitaplarda ve tezlerde bölüm içinde birbirini izleyen bir sıra takip eder ve her bir bölümde yeniden 1’den başlar.⁴ Bir sayfada dört veya en fazla beş dipnot gösterilmelidir. Her bir dipnot metin içindeki referans numarasını alır. Metin içinde ve dipnotta referans numaraları yarım satır aralığı yukarıya yazılır.

^c Türkçe ve yabancı dilde hazırlanan bazı bilimsel dergilerde makalelerin sonunda “Notlar” başlığı ile sadece sonnotların verildiği ayrı bir “Kaynaklar” listesinin sayfa sayısının artmaması için verilmemesi görülür. Ancak bu şekildeki referans gösterim biçimi yetersizdir. Eğer not sistemi tercih edilmişse kaynaklar listesi ayrıca verilmelidir.

Dipnotlar, *referans dipnotu* ve *içerik dipnotu* olmak üzere iki grupta değerlendirilir. Dipnot sistemini tercih eden yazar referans dipnotlarıyla içerik dipnotlarını birbirinden ayırt etmelidir. Referans dipnotları yarım aralık yukarıya yazılan rakamlarla (¹); içerik dipnotları ise aynı şekilde fakat, küçük harflerle (^a) gösterilir.

Dipnotlar, bir satır aralığı ile yazılır. Dipnotların karakter boyutu, asıl metnin punto büyüklüğünden kitaplarda ve basılan makalelerde 2 punto, tezlerde ve dönem ödevlerinde ise 1 punto küçüktür. Metinde paragraflar arasında boşluk verilmemişse dipnotlar paragraf başı yapılarak yazılır. Boşluk verilmişse metinde olduğu gibi dipnotlarda da paragraf başı yapmaya gerek yoktur. Dipnotlarda metinde kullanılan aynı yazı tipi kullanılır. Tezlerde dipnot maddeleri arasında bir satır aralığı (6 x 6 nokta) boşluk bırakılır. Kitaplarda ve makalelerde ise yarım satır aralığı (3 x 3 nokta) boşluk verilir. Tüm dipnotlar, sola dayalı biçimde yazılır. Dipnotlarda elektronik adresin bir satıra sığmaması halinde, adres nokta veya eğik çizgi (/) işaretinden sonra bölünür. Bu tür işaretler yoksa, satır tam olarak dolacak şekilde, adresin uygun yerinde bir aralık boşluk bırakılarak bölünme gerçekleştirilir.

b. Sonnotlar

Sonnotlar, tezlerden çok bilimsel makalelerde ve kitaplarda kullanılır. Makalenin veya bölümün sonuna kelime işlem programı ile otomatik numara verilerek yazılır.^d Kitaplarda ve makalelerde metnin bitiminden hemen sonra gösterilir. Arada boş, yarım veya bir tam sayfa bırakılmaz. Yazar eğer sonnot sistemini seçmiş ise makalenin sonunda “Notlar”; kitap bölümlerinin sonunda ise “Alıntı Yapılan Kaynaklar” başlığını kullanır. Sonnotlar, kaynakça yerine kullanılamaz ve ayrıca bu bölümün başlığı “Dipnotlar” veya “Sonnotlar” şeklinde de isimlendirilmez. Kitaplarında sonnot sistemini kullanan yazarlar, tüm bölümlerin sonunda “Seçilmiş Kaynaklar” başlığı altında referans tablosunu ayrıca düzenlemelidirler. Makalelerinde sonnot sistemini kullanan yazarlar da “Notlar” başlığından ayrı olarak ve bu başlığın hemen müteakibinde “Kaynaklar” başlığı ile referans tablosunu ayrıca vermelidirler. Yazımda sonnot sistemi tercih edilmişse, *içerik notları* her sayfanın altında gösterilir. Bu kez içerik notları sola dayalı değil, çift taraflı hizalama seçeneği ile düzenlenir.

^d Bazı dergi editörleri ve yayıncılar, kelime işlem programlarının bu şekildeki otomatik numaralandırma özelliğinin kullanılmasını istemezler. Hazırlanan dosyayı kendi kullandıkları dizgi programına kopyaladıklarında bu numaralar gözükmediğinden numaralandırmanın el ile yapılmasını isterler.

Sonnot şeklinde düzenlenen “Alıntı Yapılan Kaynaklar” veya “Notlar” sözcükleri birinci dereceden başlık biçimine uygun olarak yazılır. Tezlerde sayfa ortalanarak büyük harflerle, kitaplarda ve makalelerde ise seçilen sisteme uygun olarak yazılır. Sonnotlar metin içindeki referans numaralarına göre sıralanır ve rakamlar dipnotlarda olduğu gibi üst simge şeklinde yazılır. Referans numaraları ile metin arasında bir aralık boşluk bırakılır. Sonnot maddeleri bir satır aralığıyla, metinde kullanılan yazı tipi büyüklüğünden kitaplarda ve basılan makalelerde iki boyut, dönem ödevlerinde ve basılmayan raporlarda ise bir boyut küçük yazılır. Metinde paragraf başı yapılmışsa sonnotun da ilk satırı paragraf başı yapılarak yazılır. Referansların ikinci satırları sola dayalı olarak metin sınırı hizasından itibaren devam eder. Kitaplarda ve makalelerde sonnot maddeleri arasında yarım satır aralığı boşluk bırakılır.^e Dönem ödevleri ve yayımlanmayan raporlarda ise bir satır aralığı boşluk verilir.

2. YAZAR-TARİH SİSTEMİ

Bu sistem adını referans göstermede yazar ve tarihi ön plana çıkarması nedeniyle almıştır. Sistemde, yapılan alıntılar dipnot yerine metin içinde *paranteznot* uygulamasıyla gösterilir.

Literatürde yazar-tarih sistemini tercih eden çok sayıda ekol vardır. Bunların başlıcaları; APA, Harvard, MLA, AMA, ISO ve ASA ekolleridir. Bu ekollerin yazım kurallarında alıntıların metin içinde gösterilmesi olgusuna önem verilmiştir. Davranış bilimleri, sosyal bilimler, işletme, iktisat, psikoloji, sosyoloji, hemşirelik bilimleri, siyaset bilimi gibi alanlarda tezler, makaleler ve dönem ödevleri için daha çok yazar-tarih sistemi tercih edilir. Yazar-tarih sisteminde iki tür dipnot seçeneği bulunur:

1. İçerik dipnotları.
2. Telif hakkı izniyle ilgili dipnotlar.⁵

Yazar-tarih sisteminde içerik notları sayfa sonunda değil; bölüm sonunda, makale sonunda veya dönem ödevi sonunda gösterilir ve çift taraflı hizalama sistemine göre yazılır. Yazar-tarih sistemindeki içerik notları için “Notlar” başlığı kullanılır. İçerik dipnotlarında; metin içindeki bir kavram açıklanabilir, konu dışı bilgiler verilebilir veya mevcut tezi güçlendirmeye

^e Kitaplarda sonnot maddeleri arasında hiç boşluk bırakılmaması önerilmiştir, ancak bu uygulama hem gözü yormakta ve hem de estetik açıdan sayfanın iyi gözükmemesine neden olmaktadır.

yönelik diğer kanıtlar sunulabilir. Telif hakkı izniyle ilgili notlar ise; alıntı yapılan şekil, tablo veya resmin orijinal yazarına yapılan teşekkür açıklamalarıdır. Bu tür dipnotlar için üst simge biçimindeki harflerden yararlanılır. İçerik dipnotları *a* harfinden başlayarak bölümün veya çalışmanın sonuna kadar devam eder. Araştırmacı, yazar-tarih sistemini tercih etmişse, metin içinde yazar ve tarihi birlikte göstermek suretiyle referans kaynağına atıfta bulunur.

C. YAZIM HAZIRLIKLARINA BAŞLAMA

1. DİZGİ İŞLEMLERİ

Bilimsel çalışmanın yazım hazırlıkları, *kim yazacak?* sorusuyla başlar. Araştırmacılar çalışmalarını kendileri yazıya geçirebilecekleri gibi, bu konuda uzmanlaşmış kişilerden de yararlanabilirler.

a. Başkasına Yazdırma

Araştırmacılar bilgisayarlardaki kelime işlem programlarına yeterince hakim değillerse yazım işine hiç girişmemelidirler. Çünkü değerli bir çalışma, acemi bir yazıcının elinde kötü bir görünüme sahip olabilir. Öte yandan piyasada bilimsel çalışmaları yazan kuruluşların belirlenmesinde de seçici olunmalıdır. Birçok kuruluş bilimsel çalışmalara ilişkin yazım kurallarını bilmemekte ve bu nedenle kalitesiz ürünler ortaya koymaktadır. Bilimsel çalışmayı yazacak kuruluş veya kişiler daha önceden bu tür çalışmaları yazmış olmalıdırlar. Hatta yazar-tarih ve not sisteminin özelliklerini veya ilgili enstitülerinin kurallarını bilip bilmedikleri soruşturulmalıdır. Tezde grafik ve şekillerin bulunması halinde bu şekilleri çizebilecek programlara sahip olma durumları araştırılmalıdır.

Bilimsel çalışmanın yazım maliyetinden kaçınılmamalıdır. Güzel yazılmış ve tasarlanmış bir çalışma yazarın kendisini, okuyanları ve jüri üyelerini etkileyeceği gibi, daha sonra o çalışmayı inceleyecek diğer araştırmacılar üzerinde hazırlayan kişinin kimliğiyle ilgili olumlu bir izlenim bırakır. Başkasına yazdırma, el yazısı nüshaların peyderpey yazıma verilmesi, yazımdan gelen nüshaların tashih edilmesi ve çalışma bir tez ise tezin danışman öğretim üyesinin değerlendirilmesine sunulması sürecinde gerçekleşir. Danışman öğretim üyeleri el yazısı taslak nüshaları okumaktan kaçınırlar, bunların bilgisayarda dizilmiş olarak gelmesini arzulurlar.

Başkasına yazdırma durumunda ilgili kişiye verilecek metinlerin okunaklı, hatasız ve kolay yazılabilir nitelikte olması gerekir. Bilimsel çalışmanın yapısal düzenlemesinden, bölümlerinden, cümle yapılarından, paragraf ve noktalama işaretlerinden, alıntılardan, dipnot, tablo ve şekillerinden profesyonel yazıcılar değil, yazarın kendisi sorumludur.

b. Kendisi Yazma

Yazar, bir kelime işlem programına hakim ise ve bilgisayarda yazma olanağı varsa yazımı kendisinin yapması daha doğrudur. Hazırlanacak bilimsel çalışmanın kitap, tez, rapor veya makale olmasına göre yazar yazım kuralları konusunda kendisini önceden bilgilendirmelidir. Bir kitap hazırlığı içindeyse yazım kılavuzlarını ve ilgili alanda basılmış kitapları incelemelidir. Ayrıca basımı yapacak kurum veya yayın eviyle görüşerek kendisinden beklenilenin sadece bir dizgi mi, yoksa baskıya girecek metnin *aydın* çıktılarının alınması mı olduğunu anlamalıdır.

Yazar bir tez hazırlıyorsa, bilimsel çalışmasını yazmaya başlamadan önce kayıtlı olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsünün yönergelerini ve temel alacağı bir yazım eserini okumalıdır. Kayıtlı olunan enstitünün veya danışman öğretim üyesinin benimsediği kuralları içeren bir kitabın okunması yazım işini önemli ölçüde kolaylaştırır. Yazar çalışmasında not veya yazar-tarih sistemlerinden birini seçtikten sonra çalışmanın bütününde yeknesak olarak aynı sistemi kullanmalıdır.

Çalışma bir makale ise, bilim dalı ile ilgili ekolün yazım kuralları konusunda kendisini bilgilendirmelidir. Özellikle, çalışmasını yabancı dilde hazırlıyorsa yayımlanacak ülkedeki yazım ekollerinin tarzları konusunda bilgi sahibi olmalıdır. Örneğin; uluslar arası alanda işletme, ekonomi, psikoloji, hukuk, hemşirelik hizmetleri gibi bilim disiplinlerinde APA'nın yazım kuralları uygulanırken; dil bilimleri, edebiyat felsefe, tarih, coğrafya gibi disiplinlerde MLA'nın yazım ekolü yaygınlık kazanmıştır. Biyomedikal bilimlerde ise Vancouver toplantısıyla belirlenen kurallar veya Amerikan Tıp derneğinin kuralları temel alınır. Eczacılık bilimlerinde Amerikan Ulusal Eczacılık Kütüphanesi (National Library of Medicine – NML), biyoloji biliminde, Biyoloji Yazarları Konseyi (Council of Biology Editors – CBE) tarafından geliştirilen kurallar uygulanır. Bunun yanında Columbia üniversitesi, Harvard üniversitesi yetkilileri de öğrencilerinden kendi geliştirdikleri yazım formatına uygun hareket edilmesini istemektedirler. Türkiye'de Türkçe yayımlanacak makaleler için ise, bu kitapta ele aldığımız yazar-tarih ve not sistemlerinden birinin tercih edilmesini önermekteyiz.

2. YAZI TIPLERİ

Günümüzde tezler, taslak makaleler ve dönem ödevleri daha çok MS Word™, WordPerfect™ ve benzeri kelime işlem programlarıyla yazılır. Basılacak kitap ve makale dizgileri ise; Page Maker™, Quark Expres™ gibi metin üretme programlarıyla yapılır. Araştırmacı hangi programı tercih ederse etsin, yazım işine girişmeden önce kullanacağı bilgisayar programının ayarlarında bazı değişiklikler yapmalıdır. Bu ayarlarla, başlangıçta tanımlanmış olan standart kurallar değiştirilerek program yazar-tarih veya not sistemine uygun hale getirilmelidir.

a. Kitaplar

Kitaplarda yazı tipinin seçimi, okuyucu hedef kitlesi göz önünde bulundurularak belirlenir. Times New Roman, Century, Bookman, Garamond veya Helvetica yazı türleri kitaplarda en sık kullanılanlardır. Bir kitapta birden fazla yazı tipi kullanılabilir, ancak bunların sayısı üçü aşmamalıdır. Kitabın başlıkları ve verilen örneklerdeki yazı tipi, metindeki yazı tipinden farklı olabilir. Eğitim seviyesi yüksek okur kitlesine hitap eden eserlerle, referans kitaplarında tercih edilen yazı boyutu nispeten daha küçüktür. Bu kitaplarda estetik tasarımdan çok bilgi verme önemlidir. Genel okuyucuya hitap eden kitaplar da ise, kolay okunurluğa önem verilir ve daha büyük yazı boyutları kullanılır.

b. Tezler

Tezlerde hazırlanan metnin tamamında tek boyut ve aynı yazı tipi kullanılır. Yazı tipi ve karakter büyüklükleriyle oynayarak meydana getirilen çok renkli, çok özellikli çalışmalar yapılan işin ciddiyeti ile bağdaşmaz. Kelime işlem programları 500'e yakın yazı tipiyle çalışabilir, ancak bunlardan sadece birkaç tanesi tez türü çalışmalar için uygundur.

Bilgisayardaki yazı tipleri iki gruba ayrılır: *Elite* ve *Pica* türü tipler. Elite tipi 2,5 cm'lik bir alanda 12 karakter içerir ve bir sayfaya sığacak malzemeyi yaklaşık 1/5 oranında artırır (ör., Times, Geneva vb. gibi yazı tipleri). Pica tipi ise aralıklı yazım biçimidir ve 2,5 cm'lik bir alanda 10 karakter içerir (ör., Courier New ve Monaco türü yazı tipleri). Okumayı kolaylaştırmak için dolgun ve net hatları olan yazı tiplerinin seçilmesi gerekir. Yazı tipi ailesi başlıca iki grupta değerlendirilir: tırnaklı ve tırnaksız.

Tırnaklı olanlar, Times New Roman, Gramond gibi yazı tipleridir. Tırnaksız olanlar ise, harf uzantılarında çıkıntı bulunmayan karakterlerdir. Ariel, Tahoma, Lucida yazı tiplerinde *tırnak* bulunmaz. Ariel yazı tipi

tırnaksız olmasına karşın, harfler daha sıkışık düzende dizilmiştir. Seçilen yazı tipi, çalışmanın tamamında aynı olmalı değişik bölümlerde farklılığa gidilmemelidir.

c. Makaleler

Taslak olarak hazırlanan makaleler, rahat bir şekilde okunması için Courier veya Times New Roman yazı tipi ile 12 punto büyüklüğünde yazılır. Baskıya hazır olarak yazılması istenen makalelerde ise ilgili derginin yayın politikasına göre tercih edilen yazı tipi kullanılır. Uygulamada Times New Roman, Century veya Helvetica yazı tipleri daha çok tercih edilmektedir.

3. KARAKTER BOYUTU

a. Kitaplar

Kitaplarda karakter boyutu genelde 10 ilâ 12 punto arasındadır. Kitabın öğrencilere, araştırmacılara yönelik yazılmış olması, başvuru kitabı niteliğinde olması karakter büyüklüğünü etkiler. Başvuru eserlerinin yazı boyutu 10 olarak belirlenir. Boyut büyüklüğü saptanırken bir satırdaki karakter sayısı da göz önünde bulundurulur. Rahat bir okuma için bir satırdaki karakter sayısının 60 ilâ 66 arasında olması gerekir. Bir satırdaki karakter sayısı, hiçbir şekilde 70'i aşmamalıdır. Geniş kitap ebatlarında sayfa, iki sütun halinde düzenlenir. Kitaplarda dipnotlar ve sonnotlar metindeki karakter boyutundan iki boyut küçük yazılır. "Seçilmiş Kaynaklar" listesi ise küçük değil, metindeki karakter boyutunda yazılır.

Kitaplarda metin içindeki *başlıkların* karakter boyutları düzenlenirken farklılaşmanın ortaya çıkmasına özen gösterilir. Bu konuda başlıkların punto büyüklüklerini belirleyen bir standart bulunmamakla birlikte, belirli ilkelere hareket edilerek farklılaşmayı ortaya çıkaracak bir düzenleme yapılabilir. Büyük ebatlı kitaplarla ders kitabı ebadındaki kitapların başlıklarında farklı punto büyüklükleri kullanılır.

1) Büyük ebatlı kitaplarda başlık düzenlemesi. Büyük ebatlı kitaplarda ayrı bir satıra yazılan *kısım* numaraları ve *kısım* sözcükleri ile *bölüm* numaraları ve *bölüm* sözcükleri 18 punto, bölüm ve kısım başlıkları ise 20 punto ile yazılır. Birinci dereceden başlıklar 16, ikinci dereceden başlıklar 14 ve üçüncü dereceden başlıklar 12 punto olarak düzenlenir. Dördüncü, beşinci ve altıncı dereceden başlıklar metin boyutunda yazılır. Başlıkları yazı boyutundan daha küçük yazmak doğru değildir.

2) Ders kitaplarında başlık düzenlemesi. Ders kitaplarında ayrı bir satıra yazılan *kısım* numaraları ve *kısım* sözcükleri ile *bölüm* numaraları ve

bölüm sözcükleri 14 punto, bölüm ve kısım başlıkları ise 16 punto ile yazılır. Birinci dereceden başlıklar 14, ikinci ve üçüncü dereceden başlıklar 12 punto olarak düzenlenir. Dördüncü, beşinci ve altıncı dereceden başlıklar ise metin boyutunda yazılır.

Her iki tür kitapta da tablo başlıkları, çalışmanın tamamında tabloda kullanılan yazı boyutunda yazılır. Şekil başlıkları ise yazar-tarih ve not sistemlerinin her ikisinde de ve ayrıca tez, kitap ve makale türü çalışmaların tamamında metinde kullanılan yazı boyutundan bir boyut küçük gösterilir. Bir kitabın *metin bölümünde* başlıklar hariç, üçten fazla farklı karakter boyutu kullanılmamalıdır. Bu karakter boyutları aşağıdaki gibidir:

1. Metnin karakter boyutu.
2. Dipnotların ve sonnotların karakter boyutu.
3. Şekil ve tablo yazılarının karakter boyutu.

Araştırmacılar mümkün olduğunca şekil ve tablo içeriğinde de metindeki yazı boyutunu kullanmayı tercih etmelidirler.

b. Tezler

Tezin kapak sayfasında diğer yazılardan ayrılması için başlık 16, diğer bilgiler 14 punto büyüklüğünde düzenlenir. Punto, yazı yüksekliği birimi olup 1/72 inç veya 0,35 mm'dir.

Tezlerin metin bölümlerinde kullanılan *başlıkların* punto büyüklükleri için de genel kabul görmüş standartlar yoktur. Bu bölümde verilen ölçüler *öneri* niteliğinde değerlendirilmelidir.

Tezin içinde, *kısım* numaraları ve *kısım* sözcükleri ile *bölüm* numaraları ve *bölüm* sözcükleri 14 punto, bölüm ve kısım başlıkları ise kapak sayfasında olduğu gibi 16 punto ile yazılır. Birinci dereceden başlıklar 14, ikinci ve üçüncü dereceden başlıklar ise 12 punto olarak düzenlenir. Onay, özet, abstract, içindekiler, ön söz, teşekkür, tablolar listesi, şekiller listesi, kısaltmalar listesi, sonuçlar *birinci dereceden başlık* olarak tanımlanıp 14 punto büyüklüğünde, fakat "Giriş" "Ekler", "Terimler Sözlüğü" ve "Kaynaklar" başlıkları 16 punto büyüklüğünde yazılır. Dördüncü, beşinci ve altıncı dereceden başlıklar metin boyutunda yazılır. Metin başlıklarını yazı boyutundan daha küçük yazmak doğru değildir. Dipnotlar, tablo ve şekiller hariç olmak üzere tezin metin bölümünde sadece tek bir karakter boyutu kullanılır. Tablo başlıkları çalışmanın tamamında tabloda kullanılan yazı boyutunda yazılır. Şekil başlıkları ise, metinde kullanılan yazı boyutundan bir boyut küçük yazılır Tezlerdeki kaynakça bilgileri, yazar-tarih ve not sistemlerinin her ikisinde de metinde kullanılan yazı boyutunda yazılır.

Başlangıç bölümündeki tüm sayfalarda gövde bölümünde kullanılan yazı boyutu kullanılır. Metin bölümü Times New Roman yazı tipi ile 12 punto veya Ariel yazı tipi ile 11 punto büyüklüğünde yazılır.⁶ Önemli olan 2,54 cm genişliğine 12 harf düşecek büyüklüğü tespit etmektir. Seçilen büyüklükler tezin tamamında aynı olmalıdır. Tezlerdeki dipnotlar metinde kullanılan karakter boyutundan bir boyut küçük yazılır.

Bilgisayarda yazılamayan özel karakterler, simgeler, formüller ve özel işaretler düzgün bir şekilde siyah çini mürekkebiyle veya *letraset* ile yazılır. Ayrıca yazar dilerse şekil içindeki yazıları, tablo verilerini, çalışmanın ekine alınan bilgileri bir boyut küçük yazabilir.

c. Makaleler

Taslak olarak hazırlanan makalelerde, hakemlere ve yayıncıya okuma kolaylığı sağlaması için Times New Roman yazı tipi ile 12 punto yazı büyüklüğü kullanılır. Baskıya girecek makalelerde punto büyüklüğü daha sonra 11 puntoya düşürülür. Tablolardaki ve şekil içindeki yazıların dışında makale metinlerinin 11 punto karakter büyüklüğünden daha küçük yazılmaması uygun olur.

Taslak niteliğinde hazırlanan makalenin kapak sayfasında başlık, sayfa ortalanarak 14 punto büyüklüğünde, koyu siyah, *büyük-küçük harf biçimiyle* düzenlenir. Taslak makalede birinci, ikinci ve üçüncü dereceden başlıklar, koyu siyah 12 punto büyüklüğünde yazılır. Dördüncü ve beşinci dereceden başlıklar metin boyutunda yazılır. Dipnotlar/sonnotlar ve kaynakça, metin karakter boyutundan en fazla iki boyut küçük olacak şekilde yazılır. Şekil başlıkları yazar-tarih ve not sistemlerinin her ikisinde de metinde kullanılan yazı boyutundan bir boyut küçük yazılır.

Yayımlanacak makalelerde de başlık, sayfa ortalanarak 14 punto büyüklüğünde, koyu siyah, *büyük-küçük harf biçimiyle* düzenlenir. Birinci, ikinci ve üçüncü dereceden başlıklar 12 punto büyüklüğünde yazılır. Dördüncü ve beşinci dereceden başlıklar metin boyutunda düzenlenir. Yayımlanacak makalelerde metin ile dipnot/sonnot ve kaynakça karakterleri arasında iki boyut farkı bırakılır.

4. SATIR ARALIĞI

a. Kitaplarda

Bilimsel kitaplar bir satır aralığı ile yazılır. Okunurluğu artırmak için satır aralığı 12 ilâ 16 nokta arasında ayarlanabilir. Satır aralığını belirlemede kullanılan ölçüt, aralığın karakter boyutundan %20 daha uzun tutulmasıdır.⁷ Yazı büyüklüğü 10 punto olarak belirlenmişse, satırlar arası mesafe 12 nokta olarak ayarlanır ve bu ölçü 10/12 şeklinde gösterilir. Çocuklara yönelik

Kitaplarda ise metin bir buçuk satır aralığı ile yazılır. Kitaplarda paragraflar arasında boşluk bırakılmaz. Paragraflar 0,63 cm içeriden paragraf başı yapılarak yazılır. Başlıklardan hemen sonra gelen paragraflarda paragraf başı yapılmaz. Madde imlerinden, şekillerden ve tablolardan sonra gelen yeni paragraflar bir satır aralığı boşluk bırakılarak ve paragraf başı yapılarak yazılır. Kitapların metin bölümünde birinci dereceden başlıklardan önce iki ve başlıktan sonra ise bir satır boşluk bırakılır.^f İkinci dereceden başlıklardan önce ve sonra bir satır boşluk bırakılır. Üçüncü derecedeki başlıklardan önce bir satır boşluk bırakılır. Başlıktan sonra ise boşluk verilmez. İki başlık arka arkaya gelmişse aralarında bir satır boşluk bırakılır. Dördüncü, beşinci ve altıncı dereceden başlıklardan önce bir satır boşluk bırakılır.

b. Tezlerde

Satır aralığının tespiti öğrencilerin zorluk çektiği bir konudur. Rapor yazımı kitaplarının her birinde tez metni, tablolar, alıntılar ve kaynakça için farklı satır aralıklarının önerilmesi bu güçlüğü ortaya çıkarmaktadır. Yazar-tarih ve not sistemlerinin her ikisinde de tezler bir buçuk satır aralığıyla yazılır.^g Klasik daktiloda ise tez iki satır aralığıyla yazılır. Tezlerin artık bilgisayarlar yazıldığı göz önünde bulundurularak aşağıdaki kurallar bilgisayar ortamı için önerilmiştir.

Tezlerin metin bölümünde birinci derecede başlıktan önce iki satır ve başlıktan sonra ise bir satır boşluk bırakılır. İkinci derecede başlıktan önce ve sonra bir satır boşluk bırakılır. Üçüncü derecede başlıktan önce bir satır boşluk bırakılır, başlıktan sonra ise boşluk verilmez. Peşi sıra gelen iki başlık arasında bir satır boşluk bırakılır. Dördüncü, beşinci ve altıncı dereceden başlıklardan önce bir satır boşluk bırakılır.

Blok alıntılarda, alıntıdan önce ve sonra bir satır boşluk bırakılır. Blok alıntılar bir satır aralığı ile yazılır. Metin içindeki listeler, tablo içindeki veriler bir satır aralığı ile yazılır, ancak bir satır halindeki listelerde satırlardan önce ve sonra üç nokta, bir satırdan uzun maddeleri içeren listelerde ise, satırlardan önce ve sonra altı nokta boşluk bırakılır.

Tezlerde paragraflar arasında boşluk bırakılmaz. İlgili enstitülerin yazım kuralları gereği boşluk bırakmak isteyen araştırmacılar bir satır veya 12 nokta boşluk bırakabilirler. Paragraflar arasında boşluk bırakılmışsa paragraf başı yapılmaz.

^f Sayfa sonlarında “öksüz” tek bir satırın kalmaması için bu kural gerektiğinde esnek bir şekilde uygulanır.

^g Chicago ekolünde tez iki satır aralığı ile yazılır ve tezin paragrafları arasında boşluk bırakılmaz.